

DOBLE GRAU EN SOCIOLOGIA I CIÈNCIES POLÍTiques I DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

TREBALL DE FI DE GRAU

CANVI DE LLENGUA I POLÍTICA LINGÜÍSTICA AL PAÍS VALENCIÀ EN 2021

AUTORA: OLATZ IBARLUZEA SÓRIA

TUTOR: RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

*A la xarxa de cures teixida entre les amigues, Amatxu i la Iaia,
per acompanyar-me d'una forma tan tendra i decidida.*

I gràcies a Rafa.

ÍNDIX

1.	INTRODUCCIÓ	6
2.	OBJECTIUS I JUSTIFICACIÓ.....	7
3.	MARC TEÒRIC.....	9
3.1	Introducció al bilingüisme social	9
3.2	Substitució lingüística i conflicte	11
3.3	El mercat lingüístic i les seues implicacions	12
3.4	Governamentalitat i eficàcia de la política lingüística	15
3.5	Hipòtesis.....	18
4.	METODOLOGIA	19
5.	ANÀLISI I DISCUSSIÓ DE RESULTATS.....	21
5.1	Anàlisi univariable	23
5.2	Anàlisi bivariabile	24
5.2.1	Inici de conversa sempre en valencià	24
5.2.2	Manteniment i canvi de llengua.....	25
5.2.3	La valoració de la política lingüística	27
5.3	Regressió logística binomial: esbossant els perfils	29
5.3.1	El manteniment del valencià.....	30
5.3.2	El canvi de llengua al valencià	34
6.	CONCLUSIONS.....	37
	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	42

ÍNDIX DE TAULES I GRÀFICS

Gràfic 1: Bilingüització i monolingüització en el procés de substitució lingüística.....	11
Gràfic 2: Evolució de l'ús del valencià al carrer (1995,2005, 2015, 2021)	22
Gràfic 3: Ús del valencià.....	23
Gràfic 4: La valoració de la política lingüística segons els motius d'interés en aprendre valencià	28
Gràfic 5: La valoració de la política lingüística segons els motius de desinterès per aprendre valencià.	29
Taula 1: Resum del model.....	31
Taula 3: Taula de classificació.	31
Taula 3: Variables incloses en l'equació.....	32
Gràfic 6: Odds ratio del model de regressió logística binominal sobre el manteniment del valencià.	34
Taula 4: Resum del model.....	35
Taula 5: Taula de classificació.	35
Taula 6: Variables incloses en l'equació.....	36
Gràfic 7: Odds ratio del model de regressió logística binomial del canvi de llengua al valencià.	37

RESUM

Aquest treball analitza el bilingüisme social que es viu al nostre territori i en quina mesura les estructures i forces al darrere possibiliten un manteniment o canvi de llengua al valencià. La situació lingüística al País Valencià es troba sotmesa a processos de minorització que la situen en un ordre inferior dins la jerarquia establerta l'Estat espanyol. Primerament, es fa un repàs per alguns dels conceptes que han servit, durant dècades, per estudiar l'evolució de la nostra llengua, com són el de normalització, substitució o interposició lingüística. A més a més, partim de la teoria dels camps i el mercat lingüístic de Bourdieu, del qual se'n deriva un concepte central en aquesta investigació: l'habitus. A continuació, observem l'evolució de l'ús del valencià al carrer al llarg d'una sèrie temporal, i contrastem quins són els factors sociodemogràfics que més condicionen el compromís en la llengua. Més endavant, ens aproximem al context de polítiques neoliberals d'opressió lingüística mitjançant els conceptes de governamentalitat i necropolítica i, per acabar, elaborem dos models a través d'una regressió logística binomial a partir dels quals definir el perfil de parlant més lleial. Per al desenvolupament d'aquest treball hem utilitzat les dades de l'Enquesta d'Ús i Coneixement del Valencià del 2021, realitzada per la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme a càrrec de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport de la GVA.

Paraules clau: Canvi de llengua, mercat lingüístic, habitus lleial, governamentalitat.

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta investigació pretén estudiar tres fenòmens sociolingüístics ben presents al context del País Valencià, com són l'inici de conversa sempre en valencià, el manteniment i el canvi de llengua. Al punt de partida es troba la voluntat d'esbossar el perfil de les posicions lingüístiques més compromeses i enunciar la relació entre els factors sociodemogràfics escollits amb la valoració que se'n fa de la política lingüística aplicada esta última legislatura.

La llengua, junt amb altres condicions com la classe social, el gènere o l'edat, estructura les jerarquies que defineixen el lloc dels individus en l'estructura social i els sotmet a un conjunt de forces i lluites per l'obtenció de capitals per tal de preservar o redefinir les seues posicions. Per aquest motiu, es pretén continuar amb el treball d'anàlisi de la situació del valencià, concretament dins la zona valencianoparlant, amb el propòsit de valorar com evoluciona al llarg del temps i observar en quin punt es troba hui en relació amb les situacions observades.

Hem seguit la teoria de Bourdieu per explicar l'especulació lingüística que viu el valencià, i els conceptes d'altres autors com Aracil i Ninyoles per posar el focus en la nostra realitat. Aquest últim va presentar quines són les posicions lingüístiques que s'hi donen, i Castelló ens apropa a les més lleials cap a la llengua amb la intenció de confirmar quins són els factors més influents a l'hora de mantindre's o canviar-se al valencià. D'aquesta forma, es pretén esclarir el camí per plantejar un seguit de propostes polítiques que permeten augmentar i posar en marxa els capitals lingüístics, en especial èmfasi en l'instrumental, és a dir, el seu ús.

Per tal de realitzar aquesta investigació, el treball s'estructura en tres parts. Primerament, el plantejament teòric que ens introdueix en les definicions del *bilingüisme*, seguit d'una sèrie de conceptes com la *substitució* i el *conflicte lingüístic i social* d'Aracil i Ninyoles, per posar en relleu la situació de lluita constant, tant interna com externa, de la població valencianoparlant en un context hostil i asimètric a favor de l'ús del castellà. Més endavant tractem les conseqüències que se'n deriven del *mercat lingüístic valencià*, així com de les posicions de *lleialtat lingüística* mitjançant els fonaments teòrics de Bourdieu. Finalment, treballem amb el concepte de *governamentalitat* de Foucault per presentar les estratègies d'instrumentalització per part del dispositiu estatal dominant amb l'objectiu de desvelar les formes d'acció en favor dels seus interessos, i com la *necropolítica* actua a través d'una violència estructural, lenta, que va assentant-se en l'imaginari col·lectiu.

En segon lloc, s'aborda la metodologia emprada per acomplir els nostres objectius i així poder confirmar o rebutjar les hipòtesis que se'n deriven. En aquest cas, escollim les

variables sociodemogràfiques ja estudiades per Castelló (2002) com a les més rellevants a l'hora de parlar valencià, i les creuem amb els tres fenòmens sociolingüístics abordats: l'inici de conversa sempre en valencià, i els dos canvis de llengua en què el resultat final és un manteniment de la llengua. Per tal d'operar, usem el programa estadístic SPSS per analitzar les freqüències, les taules creuades, i darrerament les regressions logístiques binomials.

Per acabar, es presenten els resultats obtinguts i es conclou que els canvis de llengua observats s'hi produeixen aproximadament la meitat de les ocasions, i les posicions lleials tenen més probabilitats de ser conformades per individus amb un origen territorial familiar valencià, que resideixen en municipis amb menys habitants i, en alguns casos, amb 65 anys o més. Aquestes valoren més positivament les polítiques lingüístiques desenvolupades els darrers anys. En conseqüència, i sobre el terreny de la política, cal redirigir les mesures lingüístiques per tal d'arribar al sector sociodemogràfic adient en cada cas, tot atenent el marc de neoliberalisme en què es desenvolupen.

2. OBJECTIUS I JUSTIFICACIÓ

L'estudi del canvi de llengua en els territoris de llengua catalanoparlant és de gran importància i rellevància en el context actual de globalització i multilingüisme. Aquestes zones lingüístiques són una mostra patent dels processos de contacte entre diferents llengües i cultures al llarg del temps. La minorització lingüística, concepte encunyat per Aracil (Calaforra 1999), com a procés històric que converteix una comunitat lingüística en subconjunt d'altra –en este cas el valencià sota el castellà–, ha donat lloc a una interposició lingüística en què les relacions de la primera llengua amb la resta d'agents i camps passen pel «filtre» de la segona. Aprofundir en el bilingüisme social, així com en la lleialtat lingüística, ens permet comprendre com interactuen les llengües (les comunitats que les parlen), per tal d'atendre la realitat complexa d'aquelles minoritzades i desenvolupar estratègies per a la seua conservació i foment.

La situació del valencià ha sigut estudiada per nombrosos autors, i els governs de les zones catalanoparlants duen a terme un seguit d'informes per tal d'avaluar la seua evolució. Comptem amb una sèrie de treballs que permeten fer-nos una idea i observar alguns fenòmens sociolingüístics presents en la població de parla catalana com és el bilingüisme social i, en conseqüència els casos de canvis de llengua. Estudis recents com el de Bretxa et al (2019) valoren els usos lingüístics al si d'aquestes zones, i també trobem investigacions com la de Castelló en 2002 i després amb Moya al 2021 que estudien, en primer lloc el mercat lingüístic al nostre territori, i més endavant, una comparació temporal de l'evolució de les posicions i els capitals envers la llengua.

A partir de les dades proporcionades per la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme de la GVA, es pot observar la disminució de l'ús social del valencià al llarg del període 1995-2021, que perd terreny a favor del castellà, tot i que s'hi dona un lleuger augment generalitzat de les competències lingüístiques en valencià. Tanmateix, la indagació en els factors i les raons que impulsen a l'alternança de llengües o al seu manteniment, no s'han estudiat de forma específica al País Valencià, i és una bona oportunitat per aprofundir en este camp d'investigació que ens ajuda a reorientar de forma més efectiva les polítiques lingüístiques, sobretot en l'àmbit del seu ús.

A més a més, la temàtica abordada en el present treball es troba d'actualitat ja que són diversos els mitjans de comunicació que es fan ressò de la davallada d'ús del català¹: el passat onze de març, el diari electrònic *VilaWeb* mostrava les dades d'una enquesta impulsada pel Consorci per a la Normalització Lingüística que afirmava que huit de cada deu persones catalanoparlants canvien de llengua quan algú els parla castellà (Rexach, 2023). Segons una entrevista a la filòloga Marina Massaguer, publicada el 21 de març de 2023 al mateix diari digital, es menciona que el triangle que afecta en l'ús social del català passa pel sistema econòmic, la ideologia hegemònica, i la llengua (Barnils, 2023). El cosmopolitisme d'algunes ciutats com Barcelona, també pot aplicar-se cada vegada més a València, i permet una suposada i malanomenada *llibertat* a l'hora de triar llengua i crear cert rebuig envers a una política lingüística favorable a la llengua minoritzada. De fet, la suposada llibertat d'elecció és en realitat la llibertat de no saber ni parlar català.

De totes aquestes premisses se'n desprenen els objectius abordats en el present treball.

a) Objectius generals:

- Vincular el procés de substitució lingüística amb els canvis de llengua.
- Establir la relació entre el canvi de llengua i valoració de la PL tot incorporant altres variables estructuradores.

b) Objectius específics:

- Analitzar l'alternança de llengua quan entra en contacte amb altra dins la zona valencianoparlant.
- Establir la relació entre les posicions lingüístiques lleials i la valoració del foment del valencià per part de la GVA.
- Definir el perfil de les persones que mantenen o es canvien al valencià quan es dona una situació de bilingüisme, a través de variables sociodemogràfiques.

¹ En aquest cas parlem de català perquè la font mencionada fa referència a un estudi realitzat únicament a Catalunya.

3. MARC TEÒRIC

Per abordar la temàtica ací plantejada, ens centrem en primer lloc en introduir el concepte de *bilingüisme social* i més específicament el fenomen del *contacte entre llengües*, i aprofundim en les implicacions i les fases que s'hi donen en el cas del valencià. A continuació tractem la *substitució lingüística* estudiada per L. V. Aracil i el *conflicte* derivat de la mateixa, enfocat tant des del punt de vista *lingüístic* com del *social* a través de R. L. Ninyoles. Seguidament, posem el focus en el canvi de llengua dins el *mercat lingüístic* a la zona valencianoparlant del País Valencià, i per finalitzar el repàs teòric, analitzem la política lingüística valenciana des del concepte foucaultian de governamentalitat, i de la necropolítica (Roche 2022).

3.1 Introducció al bilingüisme social

El bilingüisme social és un terme que fa referència a «qualsevol tipus de bilingüisme o multilingüisme en un nivell d'organització social més enllà de l'individual o la família nuclear» (Sebba 2010: 464). Tot i això, estes societats bilingües no defineixen els tipus de parlants que les habiten, ja que els individus bilingües poden pertànyer a comunitats de diverses grandàries i tipus, i interactuen en tota mena de xarxes socials, que poden no possibilitar la comunicació bilingüe.

Uriel Weinreich (1996) ens parla, des d'un plantejament estructuralista, dels fenòmens que es produeixen quan dues o més varietats lingüístiques entren en contacte. Introdueix el concepte d'*interferència* per referir-s'hi, considerant factors lingüístics i extralingüístics. En situacions de *llengües en contacte*, hi ha la possibilitat de mantenir algun tipus de bilingüisme, tant si es tracta en situacions que resulten de les capacitats dels individus per canviar de codi (*bilingüisme individual*), derivades d'una elecció pràctica i instrumental (Mollà, 2005), com si el canvi de codi depèn del territori (*bilingüisme territorial*). Tanmateix, de la interiorització de normes provinents de les relacions socials jeràrquiques i asimètriques de l'estructura social naix un *bilingüisme social*, en el qual el canvi de codi lingüístic no depèn de la pròpia decisió o la ubicació geogràfica, sinó de les normes socials i de la classificació de funcions i àmbits d'ús socialment acceptades per a una llengua o varietat lingüística (Castelló i Moya 2021).

El contacte de llengües no manca d'implicacions en el dia a dia de les comunitats de parlants que habiten zones on conviuen dos o més codis lingüístics. Una de les més importants i citades a l'àmbit de la sociolingüística és la *diglòssia*. El concepte va ser introduït en el camp de la lingüística per Ferguson (1959) i difós per Fishman (1967). Ferguson defineix el concepte a partir d'una distinció intralingüística, és a dir, quan dins d'una comunitat s'usen dos varietats lingüístiques provinents de la mateixa llengua per a funcions i contextos diferents, on una actua com a varietat alta o amb prestigi, i l'altra

baixa o degradada, i no tothom té les mateixes competències². Per contra, Fishman parteix d'una concepció interlingüística en què diferencia dues varietats corresponents a llengües diferents, que també acompleixen funcions socials diferenciades i és aquesta última el punt clau que caracteritza les comunitats diglòssiques.

Tot i que enfoquen el bilingüisme des de perspectives teòriques diferents, Fishman coincideix amb autors com Gumperz i Hymes en què el bilingüisme i la diglòssia constitueixen models d'aptitud per a variar els mòduls de comportament lingüístic. A més a més, afirma que el bilingüisme fa referència al comportament lingüístic individual, mentre que la noció de diglòssia fa referència a una concepció col·lectiva o d'organització sociocultural (Ninyoles 2002). També introdueix el concepte de diglòssia amb o sense bilingüisme, i de bilingüisme amb o sense diglòssia. Exposa la situació del territori espanyol com a exemple, en què el castellà seria la varietat alta i les llengües perifèriques la baixa, però afirma que en el cas d'Espanya evoluciona favorablement cap a un intent de bilingüisme sense diglòssia. Tanmateix, és el propi Fishman qui anys després, en el 1972, afirma que les comunitats bilingües sense diglòssia solen ser extremadament inestables o transitòries en què una llengua traspasa les funcions associades a l'altra (Sebba 2010). Així doncs, Ninyoles posa el punt de mira en la diglòssia sense bilingüisme, un dels quatre models que caracteritza a efectes pràctics, i encara vigents el territori catalanoparlant, i la defineix com quan «dues o més comunitats són unides religiosament, políticament o econòmicament dins una sola unitat, malgrat les escissions socioculturals que les separen». (2002: 34)

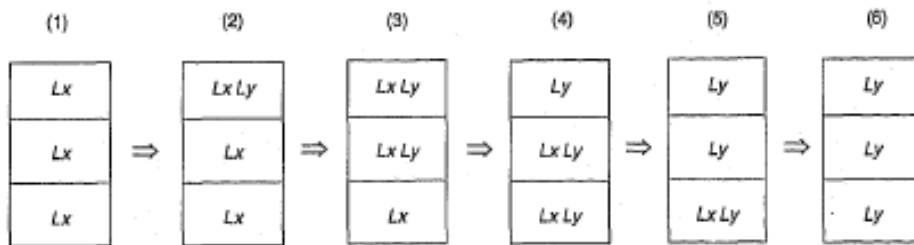
Per la seua banda, Aracil també es pronuncia al respecte i denuncia el bilingüisme com a excusa per justificar la substitució lingüística. Presenta l'anomenat *bilingüisme mític*, que es configura com a etapa d'un procés pel qual els i les parlants d'una llengua autòctona es veuen forçats a adoptar el bilingüisme, i finalment acaben adoptant el monolingüisme de la llengua dominant (Boix i Vila 1998). El seu contingut és «essencialment evasiu, inconcret, inefable. (...) En aquest camp domina la més desconcertant imprecisió» (Aracil 1966:a). El bilingüisme social unilateral presentat per Aracil i Ninyoles és el resultat d'un conflicte lingüístic causat pels esforços per imposar una llengua oficial damunt d'una població que no la té com a pròpia. Així doncs, es concep com a conflictiu i substitutori i amaga un conflicte social (Boix i Vila 1998).

El procés de bilingüització d'una comunitat presentat per Boix i Vila (1998) passa per diverses fases integrades dins del mateix procés de substitució lingüística i permet rebutjar la imatge falsament estàtica que proporciona la noció de diglòssia i emfasitzar en la distribució funcional de llengües, que no és més que un dels estadis d'un procés

² Com pot ser el cas de l'alemany estàndard i l'alemany-suís.

amb dues úniques sortides: la normalització o la substitució. Aquestes poden classificar-se en quatre passos: bilingüització, modificació de les relacions endogrups, trencament de la transmissió lingüística intergeneracional (fase decisòria), i extinció.

Gràfic 1: Bilingüització i monolingüització en el procés de substitució lingüística

Font: Boix i Vila (1998:189).

3.2 Substitució lingüística i conflicte

La substitució lingüística deriva del model d'Aracil sobre el conflicte lingüístic i la normalització que lliga la supervivència d'un idioma a la seua capacitat per complir les funcions socials de cada comunitat. Aquest model és l'adoptat per la gran majoria de la sociolingüística catalana desenvolupada a la dècada del 1960 i 1980, i beu d'autors clàssics com Marx o Weber, que centren el focus en el conflicte entre grups socials amb interessos antagònics, i en la generació i manteniment de la desigualtat socials.

El sociolingüista valencià és conegut per haver encunyat alguns dels conceptes més difosos en l'anàlisi de la situació de la llengua catalana, entre els quals destaca el de normalització lingüística, que «(..) consisteix a reorganitzar les funcions lingüístiques de la societat per tal de readaptar les funcions socials de la llengua a unes condicions "externes" canviants» (Aracil 1965: 29). A pesar de ser un concepte central encara a dia d'avui, cal fixar-se en un que ha passat més desapercebut però que reflecteix la reducció de l'ús del valencià front al castellà al nostre territori: la interposició lingüística. En el treball de Calaforra sobre Aracil es defineix aquest concepte com la situació en què «una comunitat lingüística (X) esdevé un subconjunt d'una altra (Y), les relacions de la primera amb la resta del món passen per l'intermediari obligat (Y), en totes dues direccions. La interposició converteix una comunitat lingüística i una cultura en satèl·lit d'una altra»(1999: 79).

Si parlem de conflicte, cal reprendre a Ninyoles en *Conflicte lingüístic valencià* quan reforça la idea d'un model conflictivista al concebre el bilingüisme com «un plet que ja està resolt per davant –noms plantejant-lo– a benefici d'una de les llengües en conflicte» (2002: 24). Ell afirma que la coexistència o superposició d'ambdues llengües persisteix en la mesura en què expressa una atribució de funcions rígidament establerta.

En termes pràctics i materials, per tant, la regla serà el monolingüisme. L'ús lingüístic, fent referència al «fet mateix que la llengua és efectivament usada» (Aracil 1979:95) és interpretable en termes de sentit tàcit: una varietat és emprada per un subjecte en un context determinat, d'acord amb un propòsit o per una raó intel·ligible (...) els discursos socials sobre l'ús lingüístic són conglomerats d'idees i enunciats que el «tradueixen», el fonamenten i el justifiquen racionalment (Boix i Vila 1998).

És ací on entra en joc l'anomenada funció social del prestigi descrita pel Ninyoles, a la qual atribueix, en part, la capacitat d'unificar els estrats superiors i funcionar com a factor de cohesió social. L'estatus configura el caràcter de l'elit i legitima el seu predomini de cara a l'exterior, de forma que el prestigi esdevé el suport del poder. És aquest mateix poder el que crea, distància i sustenta la barrera entre classes i consolida l'estructura de domini, en aquest cas, del castellà sobre el valencià. El prestigi, per tant, no només es manifesta en pro d'unes normes de conducta culturals, sinó que atempta en contra d'unes altres.

Es tracta d'un bilingüisme que funciona a mode d'ideologia, enfocat de forma «realista», apolítica, intrínsecament harmoniosa, motiu pel qual afirma que formular el problema en termes de bilingüisme equival a ocultar els aspectes més centrals del conflicte: «en enfocar la imatge del bilingüisme sobre els fets, hom ha arribat a construir una visió molt particular del conflicte, destinada a neutralitzar els efectes d'una fricció social massa evident» (Ninyoles 2002: 27).

3.3 El mercat lingüístic i les seues implicacions

Ninyoles (2002) també fa esment a que la llengua arriba a constituir-se com a un element de distinció de classe o d'*status symbol* i actua com una «màquina d'encunyar» –citant a Mannheim– a través del procés d'admissió a les classes superiors. Per contra, el preu d'escalar socialment serà el de l'assimilació i conseqüent pèrdua de la pròpia identitat cultural. El mateix autor cita de nou a Aracil per fer referència a les quatre possibilitats que ofereixen les relacions entre la mobilitat social objectiva i les actituds psicològiques i els canvis culturals³. És per aquest motiu, que sol ser un fenomen que trobem especialment entre les classes mitjanes amb aspiracions de mobilitat ascendent cap a la classe dominant⁴.

³ Ni mobilitat ni canvi, mobilitat i canvi, mobilitat sense canvi i canvi sense mobilitat.

⁴ Els estrats més baixos de la escala social solen tindre una consciència lingüística bastant espontània (Ninyoles 2002) i en molts casos són conscients que no arribaran a formar part de la classe dirigent que marca les pautes culturals.

A aquest procés d'assimilació a la norma imposada per les classes hegemòniques es troba unit el concepte d'*autoodi* del propi Ninyoles, vinculat a les actituds de submissió i domini dels grups poderosos sobre els nous assimilats amb una consciència afeblida. Parteix de la definició del sentiment d'*autoodi* del psicòleg nord-americà G. W. Allport, que el representa com «el sentiment de vergonya que pot tindre algú per posseir les qualitats que menysprea en el seu propi grup, ja siguin reals o imaginàries» (Ninyoles 2002: 76). Una de les principals característiques que observa el sociòleg valencià és que l'*autoodi* té com a primer efecte la identificació i conseqüent incorporació als interessos culturals dels grups dirigents, és a dir, acaben adoptant la seua ideologia; el que podria suposar una fase més avançada del concepte d'*interposició lingüística* formulat per Aracil. Així, acaba conduint, en molts casos, a una major sensibilitat cap a la pròpia inferioritat, fet que l'impulsa a rebutjar de manera més visceral al grup d'origen. El canvi d'identitat cultural, i en concret de llengua, no es produeix sense resistències internes, i la negació (altra eixida de l'*autoodi*) implica un esforç constant i una intolerància conscient respecte aquells que continuen utilitzant la seua llengua d'origen.

Atenent als estudis de Pierre Bourdieu, estes interaccions i canvis s'emmarcarien en una lògica d'intercanvis econòmics que assignen valor a les interaccions que s'hi produeixen al seu si, i pren la forma d'un *mercat lingüístic* que es dona «cada vegada que algú produeix un discurs dirigit a receptors capaços d'avaluar-lo, apreciar-lo i assignar-li un preu. (...) El preu que reben els productes d'una competència determinada en un mercat determinat depèn de les lleis de formació de preus pròpies d'eixe mercat» (2002: 145).

Les relacions de força que dominen el mercat i provoquen que certs productors i productes tinguen un privilegi d'entrada, suposen que el mercat lingüístic està relativament *unificat*, és a dir, que els individus que hi participen es troben sotmesos a la mateixa llei de determinació dels preus de les produccions lingüístiques. Açò implica que «s'exerceixen formes de dominació que posseeixen una lògica específica i, a l'igual que en qualsevol mercat de béns simbòlics, existeixen formes de dominació específica que no es poden reduir de ninguna manera a la dominació estrictament econòmica, ni en la manera en que s'exerceixen ni en els beneficis que procuren» (Bourdieu 2002: 150).

S'hi dona, també, l'anomenada *dominació simbòlica* definida per Bourdieu i Wacquant (1994) i que Castelló (2002) cita com a «conjunt d'accions inconscients que es perceben com a no coercitives però que són producte d'un determinisme social que es constitueix com fora de tota intenció». El mercat lingüístic, doncs, genera un *camp* d'agents i institucions que es troben en lluita. Cada camp prescriu els seus valors particulars (capitals) i posseeix els seus propis principis de regulació, de manera que són espais socialment estructurats en els quals els agents concorren i entren en conflicte, ja siga per canviar o per conservar la seua configuració, en funció de la posició que hi ocupen. (Castelló 2002)

La llengua, per tant, es converteix en un instrument central d'este tipus de dominació, que finalment acaba actuant com a mecanisme de legitimació de les pautes lingüístiques adoptades per les posicions o *habitus* manifestats dins del camp, que se'ns presenten com quelcom que s'ha adquirit però que s'ha encarnat de manera durable en el cos en forma de disposicions permanents. Es tracta d'un mecanisme estructurat i estructurador, producte de la interiorització d'una multiplicitat d'estructures externes que funciona a l'interior dels agents com una mena d'operador de racionalitat pràctica, immanent a un sistema de relacions socials que transcendeix l'individu. D'ací podem derivar l'anomenat *habitus lingüístic*, que fa referència a les posicions derivades de les dotacions de capitals lingüístics i que depenen de les tensions de força de la configuració de posicions dins el camp.

És el mateix Castelló qui estableix tres tipus de capitals: el competencial o capital fix, l'instrumental o capital circulant, i per últim el valoratiu o capital simbòlic. Posa èmfasi en la principal problemàtica que s'hi dona al País Valencià, però també a Catalunya: la reducció del capital instrumental, és a dir, de l'ús social del català. Al mateix temps, planteja dos models empírics centrats en el nostre territori entorn a les formes d'interrelació entre els diferents tipus de capitals. Ens centrarem en el *model A*, que aposta per una ampliació d'un mercat lingüístic ja existent i que persegueix un increment exogen del capital valoratiu que conduirà a la millora del competencial per acabar transformant-se en un augment de l'instrumental. Este és el model de la zona valencianoparlant del País Valencià (àmbit en què es centra este treball) i de Catalunya, el qual ha derivat, en els últims anys, en un model de *mercat especulatiu* que consisteix en fomentar el capital competencial sense que aquest arribe a entrar en circulació (Castelló 2002).

Centrant el focus en la situació lingüística i de conflicte al País Valencià, Ninyoles presenta quatre actituds envers els capitals lingüístics que conformen dos extrems polaritzats (la posició lleial i l'assimilada) i dos posicions compensatòries (la subvaloradora i la idealitzadora). Les primeres fan referència al compromís ferm amb la llengua minoritzada i al rebuig i incorporació a la dominant, respectivament; i les dos restants a una mancança de determinat capital. És a dir, la subvaloradora es caracteritzaria per la falta de capital simbòlic, i la idealitzadora per la manca de l'instrumental.

Fou Weinreich qui proposà el concepte de *lleialtat lingüística (language loyalty)* per anomenar les ideologies i accions col·lectives mobilitzadores per raons lingüístiques: «el principi —de contingut específic i variable segons el cas— en el nom del qual els individus s'encoratgen ells mateixos i encoratgen els companys de parla conscientment i explícitament per tal de resistir-se als canvis tant en les funcions (resultat d'una substitució lingüística) com en l'estructura o el vocabulari de la seua llengua (com a conseqüència de les interferències)» (1996[1953]: 222). Suposa, doncs, una presa de

consciència i una acció organitzada en dos sentits complementaris: per evitar l'encogiment de l'estructura lingüística i per evitar la reducció d'usos (Boix i Vila 1998).

D'altra banda, gràcies als estudis recents en referència a la situació sociolingüística valenciana realitzats pel mateix Rafael Castelló, ens centrarem en les actituds que adopten les posicions lleials per tal d'esbossar possibles polítiques lingüístiques que contribuïsquen al manteniment del valencià en l'ús social.

3.4 Governamentalitat i eficàcia de la política lingüística

Segons Heller i da Silva (2009), els canvis discursius i tàctics també són evidents en un dels projectes clàssics que sorgeixen en l'Estat-nació liberal: la política i la defensa de la protecció de les llengües minoritàries es produeix cada vegada menys per motius de drets i identitats culturals i més com a actius econòmics valuosos (Urla 2019). És per aquest motiu que la política lingüística ha passat a posar el focus en els possibles beneficis econòmics i utilitaristes emmarcats dins dels mercats lingüístics existents.

Foucault ens presenta el concepte de *governamentalitat* a partir dels seus seminaris a la *Collège de France* a finals dels anys setanta, en què reflexiona entorn als orígens de les regles polítiques sota el liberalisme i a través d'una forma de poder catalogada com *biopolítica*. Aquesta tracta d'administrar el *biopoder*, i és la vessant pràctica mitjançant la qual es racionalitza la vida política de la població amb estratègies d'exercici del poder destinades a fragmentar i instrumentalitzar els cossos per manipular-los en favor dels grups dirigents i poderosos.

Podria afirmar-se que la governamentalitat és una de les manifestacions de la biopolítica, d'una forma concreta d'aquest tipus de dominació però que, alhora, es diferencia en tant que dominar és ignorar o tractar d'anular la capacitat d'acció d'aquells dominats, i governar passa per reconèixer eixa mateixa capacitat d'agència i acció, acceptar estes forces i instrumentalitzar-les de manera que deriven en unes formes d'acció desitjades pel grup dominant. Així doncs, el concepte sorgeix de la combinació de *govern* i *mentalitat* i emfasitza el *modus operandi* a través del qual les tecnologies de coneixement inserides en les reformes socials de l'estat de benestar contemporen instruments i mecanismes pràctics en forma de *dispositius* de disciplina, regulació i representació que acaben creant espais i subjectes governables. Aquest permet el funcionament articulat d'una sèrie d'elements heterogenis de manera que es tradueix en uns efectes concrets (Foucault 1985: 128).

Seguint esta línia, la *governamentalitat lingüística* consistiria en un conjunt de tècniques i formes que pretenen governar, guiar i donar forma la conducta lingüística i la objectivitat a nivell tant col·lectiu com individual. Tanmateix, s'hi poden donar estratègies que operen en els dos marcs d'acció. Un dels objectius passa per desfamilitzar i

qüestionar la conceptualització moderna del parlant i les comunitats lingüístiques com a fets socials donats i governables, que es dona per suposada en els plantejaments dels teòrics inicials de la planificació lingüística (Urla 2019).

També cal mencionar l'aportació de Butler que destaca la importància d'entendre que no es tracta de desvelar com no ser governats, sinó d'aprofundir en el coneixement dels efectes subjectivitzadors, i les exclusions de diferents formes de governança (Urla 2019). No cal oblidar, però, que aquestes pràctiques es posen en funcionament en un marc neoliberal que resulta, per si mateix, una forma de governamentalitat que interpel·la als individus a construir una identitat pròpia i autogovernar-se per explotar la idea del creixement i vàlua personal i independent. Així mateix, també posa en circulació un lèxic neoliberal basat en la naturalització de les lògiques de mercat que serveix per atendre i explicar les diferents realitats socials, i fomentar aquelles solucions construïdes des de i per a l'individu.

Einar Haugen ja va esbossar el model dels dominis de la planificació lingüística que no només incloïen decisions polítiques sinó també tot tipus d'accions referides a les formes d'intervenció. Totes les institucions polítiques duen a terme mesures de política lingüística, fins i tot quan s'hi dona una absència oficial o explícita en relació a l'ús de determinades llengües compreses en un espai geopolític determinat (Berthoud i Lüdi 2010). La inacció aparent també és política.

Per la seua banda, Roche utilitza el concepte de necropolítica de l'opressió lingüística (2022) per tractar la forçada a una pèrdua lingüística mitjançant coercions mentals i socials dutes a terme en un context de dominació, normalment d'ocupació nacional o colonial. Aquesta va calant els imaginaris col·lectius i s'hi assenta a través d'una violència lenta i simbòlica per part de l'Estat, que imposa jerarquies i crea un nou «sentit comú» al qual atendre i obeir.

Les *polítiques lingüístiques* s'han d'entendre com el «resultat de les diferents posicions de poder que tenen els diferents grups idiomàtics» (Flor, 2016: 10). A l'Estat espanyol, un dels principals objectius en la gestió de polítiques i planificació lingüística fou, des del principi de la democràcia, el del desenvolupament i imposició d'una única llengua nacional i deixar l'oficialitat de la resta de llengües peninsulars relegada al territori geogràfic autonòmic. Açò queda reflectit en el nostre Estatut d'Autonomia que reconeix l'«idioma valencià» com a oficial de la «Comunitat Valenciana», juntament amb el castellà, «que és l'idioma oficial de l'Estat». Ara bé, segons marca el text estatutari «tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los», però no el deure, contràriament al que ocorre amb el castellà que, segons prescriu la Constitució espanyola, «és la llengua espanyola oficial de l'Estat. Tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la» (Pardines López i Torres García 2011).

Esta decisió, explícita però subtil, ha tingut enormes implicacions en la realitat sociolingüística dels territoris amb llengua pròpia com el País Valencià, on la política lingüística s'inicia simbòlicament amb la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) del 1983, i s'incorpora a un model nacional espanyol que reserva un estatus legal i social d'oficialitat preferent a la llengua castellana (Bodoque, 2011: 145). Les polítiques públiques són eines que poden facilitar la resolució del conflicte en l'escenari de les relacions lingüístiques. Però, s'instal·la un model de caràcter voluntarista: una estratègia basada en la llibertat d'expressió-elecció, que no ha tingut mai en compte que aquesta llibertat està limitada d'inici (Hernàndez-Dobon, 2016: 22).

La governamentalitat actua d'una forma implícita, però aconsegueix les seues premisses a través d'una política lingüística que, basant-se en el principi de llibertat, té si més no dues finalitats: la reproducció col·lectiva d'un monolingüisme (l'homogeneïtzació de la població de l'Estat) i la limitació dels esforços de determinats individus per adaptar-se a la vida en comú (Castelló i Moya 2021). És a dir, reduir els costos de socialització d'una part de la població, però no de l'altra.

El principi de llibertat no existeix si no s'acompanya del principi d'igualtat, el que suposa una dominació de base que persisteix i s'agreuja, encara, a dia d'avui. En el camp lingüístic veiem com del *laissez faire* del liberalisme hegemònic deriva en *laissez parler* (Mollà, 2007:35), que tracta de legitimar una falsa llibertat d'elecció lingüística que no respon a una distribució equitativa i d'acord amb les necessitats i els usos socials de cada llengua, atès que el valencià es troba en una situació de desavantatge comparatiu envers el castellà (Pardines López i Torres García 2011). Dins aquest marc, fins i tot el bilingüisme individual és considerat perillós, ja que pot ser vist com a amenaça per al domini de la considerada llengua nacional i per a la cultura unitària lligada a eixa mateixa llengua (Berthoud i Lüdi 2010).

Tot i que en els últims anys, amb els governs del Botànic, s'han impulsat mesures en favor del manteniment i difusió del valencià, com ara l'homologació dels títols de català a tot el domini lingüístic o l'aprovació d'una llei d'acompanyament dels pressupostos del 2023 que permet la creació d'una Oficina de Drets Lingüístics i estableix sancions per a certes infraccions, no deixen de ser accions relegades al voluntarisme del signe polític del govern del moment. A més a més, en el projecte de Llei de la Funció Pública Valenciana aprovat a Les Corts Valencianes en 2021 s'incorporen les competències lingüístiques en valencià com un dels requisits generals de participació en l'accés a la funció pública, per garantir els drets lingüístics de les ciutadanes i dels ciutadans en la seua relació amb l'administració pública, tot fixant els principis d'actuació del personal empleat públic. L'acord deixa per a un desenvolupament posterior reglamentari la concreció dels coneixements de valencià en relació amb els nivells funcionaris i els mecanismes per a adquirir i acreditar aquests coneixements. Respecte a l'àmbit d'aplicació, la Llei opera en

l'administració de la Generalitat, les administracions locals, les universitats públiques, i els organismes públics i consorcis adscrits a la Generalitat (Torres García, 2022). Aquest ha sigut un dels avanços més notables en la passada legislatura, però, tot i això, en queden fora l'educació i la sanitat, que es regulen per les seues pròpies normatives.

Altrament, la valoració ciutadana de la política lingüística també es un element que cal tindre present per observar no només com se perceben les mesures, sinó si realment són conegudes per la població mateixa. En cas de no ser així, Berthoud i Lüdi ens parlen de l'opció de replantejar-se el marc normatiu i enfocar la política lingüística *bottom-up* inspirada en les observacions pràctiques i que evite tractar d'aplicar un esquema potser obsolet en contemplar la complexitat de les dinàmiques lingüístiques que s'hi observen al nostre territori.

Només així, podria explorar-se una *tercera via* de la que ens parla Josep Vicent Marqués en País Perplex (1974) i que, segons Castelló (2000: 255): «té per objectiu desvetllar la *fosca* consciència i transformar-la en consciència plena, autoafirmació, autodeterminació, heterodòxia nacional». A més a més, afig que: «Esta passaria per una acció creativa i una mobilització política vinculada a la transformació, resultat d'una crítica valenta i sincera de les ideologies valencianes vigents aleshores però també ara, i d'un compromís ferm amb la resolució dels problemes quotidians». (...) Aniria vinculada, clar, a «l'elaboració d'un projecte polític coherent amb l'objectiu de refer aquesta terra, aquesta llengua i la consciència de poder polític dels valencians i valencianes» (Castelló 2000: 255).

3.5 Hipòtesis

Segons Castelló (2002), el capital instrumental s'estructura, majoritàriament, en funció de la grandària urbana de l'hàbitat, l'edat i l'origen territorial de la família. La primera presentaria una relació negativa, és a dir, quan més població té un municipi, menor ús del valencià; l'edat tindria una relació positiva, ja que a major edat major capital instrumental; i, per últim, l'origen territorial familiar autòcton exerciria un efecte positiu sobre l'ús. També destaca que hi ha una relació positiva entre el capital competencial i instrumental, de manera que, en principi, les mesures que afavoreixen el primer, poden augmentar el segon.

La relació negativa entre la dimensió de l'hàbitat i el capital instrumental també augmenta, de manera que el procés urbanitzador que experimenta la societat valenciana genera uns efectes estructuradors dels capitals lingüístics que juguen, de forma creixent, en contra de la recuperació del valencià. (...) l'esquema de simplificació vindria a dir-nos que són les variables territorials (l'espai) les que regulen els capitals instrumentals (Castelló 2002: 214).

En resum, després del repàs per la situació de bilingüisme social imposat que viuen les persones valencianoparlants al País Valencià i les dinàmiques i processos que s'hi oculten al darrere de polítiques lingüístiques aparentment neutres, proposem algunes hipòtesis que responen als objectius específics d'aquest treball i que tractem de contrastar a través de l'explotació de dades estadístiques de l'*Enquesta de l'ús i coneixement del valencià del 2021*. Com s'havia posat de relleu, pretenem esbossar el perfil d'aquells i aquelles parlants que es mantenen o canvien de llengua al valencià, i vincular aquestes decisions lingüístiques conscients amb la valoració que es fa de la política lingüística.

1. Aquelles persones que comencen una interacció parlant en valencià es mantenen més en aquesta llengua que qui comença en castellà i després es canvia.
2. A major lleialtat com a posició lingüística i com a discurs, millor valoració de les polítiques de foment del valencià.
3. Tant l'edat com l'origen familiar tenen una influència significativa a l'hora de mantenir-se parlant en valencià.
 - a. Les persones joves de parella mixta tendeixen a canviar més de llengua.

4. METODOLOGIA

Amb l'objectiu de realitzar la present investigació, treballem amb l'*Enquesta de coneixement i ús social del valencià del 2021*, realitzada per la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme. L'enquesta parteix d'una mostra de 7.171 entrevistes telefòniques, estratificada per regions, i realitzades a persones de 15 anys o més, amb un marge d'error estadístic del $\pm 1,16\%$ per al conjunt ponderat i del $\pm 3\%$ per a cada regió (cinc regions valencianoparlants i una castellanoparlant subdividida en dos). Treballem amb l'*IBM SPSS Statistics 20* per al tractament de les dades estadístiques comentades en este apartat i els subsegüents.

Només tractem amb les regions valencianoparlants, raó per la qual s'assumeix el risc de realitzar una anàlisi parcial arran de no observar la situació de l'ús del valencià a les zones castellanoparlants. Tanmateix, es tracta d'una decisió derivada de l'acotament de l'estudi als habitus lingüístics més *lleials* del País Valencià, i a les limitacions temporals i logístiques inherents a la realització d'un treball d'aquestes característiques.

Les variables dependents escollides fan referència a l'ús social de la llengua. Per tal d'estudiar este fenomen ens centrem en *l'inici de conversa sempre en valencià (P48)*, el *manteniment del valencià (P49A)* i/o *canvi de llengua (P49B)*, i la *valoració de la política*

lingüística (P63). Pretenem explicar la major o menor influència de les característiques socials i demogràfiques sobre estos aspectes, i mostrar les probabilitats de correlació (i potser causalitat) a través d'una regressió logística binomial.

Les variables independents sociodemogràfiques escollides són dues nominals (origen territorial familiar, i interès/desinterès en aprendre valencià) i dues ordinals (grups d'edat i hàbitat rural-urbà). Per a la selecció hem considerat els resultats del treball de Castelló (2002), on s'explicita que són aquests els factors més influents a l'hora de posar en marxa el capital instrumental, és a dir, de parlar en valencià. Tant les variables dependents com independents han estat operativitzades com s'explica a continuació..

Pel que fa a les independents, recodifiquem les variables P9aR1 fins la P9aR9 i amb la P9bR1 fins la P9bR14, per convertir-les de forma separada en categories que fan referència a *l'Interés i al Desinterès en aprendre valencià*; i amb els valors perduts referents al NS/NC. Així, atorguem valors dicotòmics (0 o 1) per a cadascuna d'estes noves variables, amb la intenció de mostrar si han contestat No o Sí, respectivament, i poder estudiar la seua significativitat a través dels dos models de regressió logística binomial.

A la D6e referida a l'origen territorial familiar li assignem, també, etiquetes a la variable i els seus valors. *L'Origen territorial* comprén quatre categories, classificades segons el lloc de naixement dels progenitors i el de l'individu, de manera que tenim quatre perfils: els denominats «autòcton/a» que tant ell/a com els seus progenitors han nascut al País Valencià, el «fill/a de parella mixta» que ha nascut ací i té un dels dos progenitors nascut al País Valencià també i altre arreu del territori espanyol, el «fill/a d'immigrants», que ha nascut ací però els seus progenitors són immigrants, i finalment qui no ha nascut ací ni té arrels familiars al territori o «immigrant».

En referència a l'edat, la variable D4a la transformem en *Grups d'Edat* de forma que conformem grups amb un rang de 10 anys: de 15 a 24 anys, de 25 a 34, de 35 a 44, de 45 a 54, de 55 a 64 i finalment de 65 anys o més. A continuació, operem de la mateixa manera amb la dimensió de l'hàbitat. Recodifiquem la D1e en *Rural-urbà*, segons el nombre d'habitants del municipi de les persones enquestades, en cinc categories: fins 10.000 habitants, de 10.001 a 25.000, de 25.001 a 50.000, de 50.001 a 100.000 i més de 100.000 habitants.

Pel que fa a les anàlisis, la primera és univariable, en què mostrem les freqüències dels tres fenòmens sociolingüístics escollits, per observar la situació general a la zona valencianoparlant del País Valencià. En un segon pas, les creuem amb els factors sociodemogràfics i obtenim els estadístics pertinents per comprovar si hi ha correlació entre aquestes. I, per últim, seleccionem les relacions més significatives i operem amb elles a través d'una regressió logística binomial.

De forma més específica, a l'anàlisi bivariàble operem amb taules creuades per comprovar la possible relació, i escollim els estadístics de Khi quadrat i V de Cramer per a les variables independents nominals (*Origen* i *Interés/Desinterés*), i la D de Sommers i la Tau de Kendall per a les ordinals (*Grups d'edat* i *Rural-urbà*) amb l'objectiu d'avaluar el sentit i la intensitat de la relació. A continuació, també fem ús de la prova d'ANOVA de diferència de mitjanes en la valoració del 0 al 10 de les polítiques lingüístiques conegudes que quedaven explicitades en la pregunta del qüestionari i, específicament, a través de les proves Bonferroni i Tukey B que ens faciliten les comparacions múltiples entre categories.

Finalment, presentem dos models de regressió logística binomial, tot incloent-hi les variables més significatives derivades de l'anàlisi bivariàble. L'objectiu és obtenir el perfil d'aquelles persones amb un compromís manifestament més proper a la conservació i l'ús de la llengua. El motiu d'elecció de les regressions logístiques com tècnica d'anàlisi quantitativa es deu a la configuració de les variables presentades com a dicotòmiques, en què es quantifica la realització (o no) del fenomen en qüestió. S'ha de tindre en compte que ambdós models es construeixen amb els dos canvis de llengua plantejats com a variables dependents, al tractar-se el bilingüisme i els hàbitus lleials cap a la llengua com els temes centrals d'aquest estudi. I que, a més a més, s'ha ajustat a través del *valor de tall* (freqüència observada), per tal que els models foren més fidels a la realitat estudiada. També hem treballat amb la variable d'*Interés per aprendre valencià* recodificada com a dicotòmica en compte de desglossar-la pels diferents motius, per qüestions d'espai i interès sociològic.⁵

5. ANÀLISI I DISCUSSIÓ DE RESULTATS

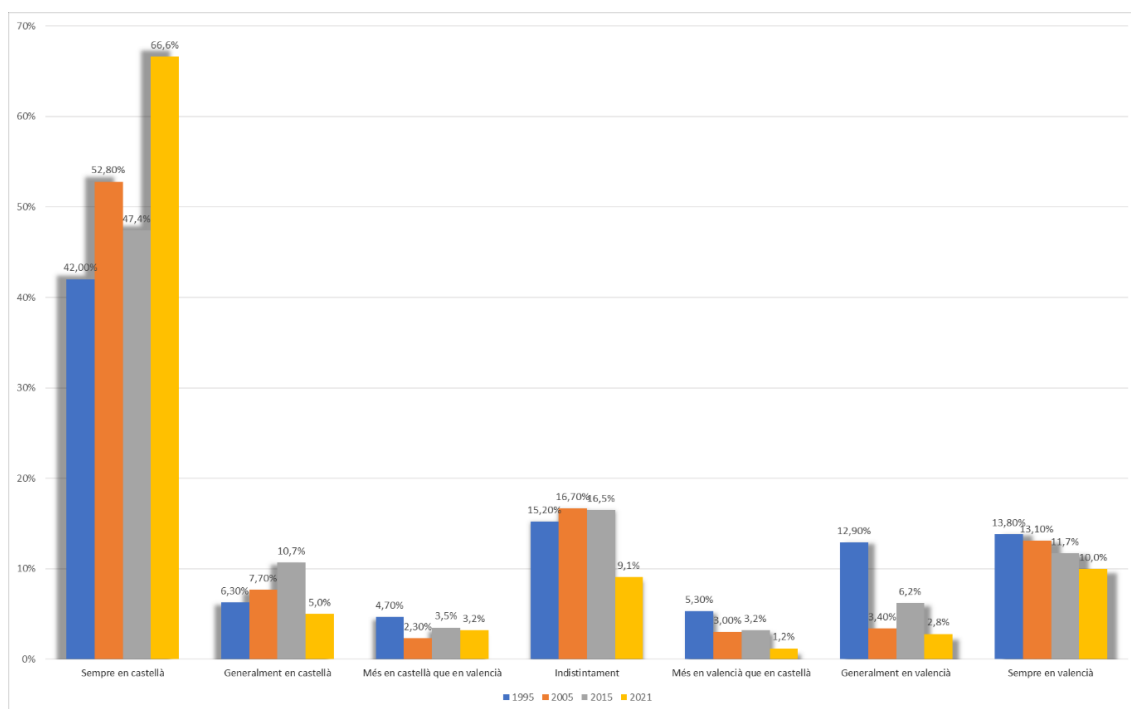
En aquest apartat es pretén descriure, primerament, la situació lingüística que es viu al País Valencià en 2021, com ho són les dades referents a l'inici de conversa en valencià per fer-nos una idea de la presència de les posicions més *lleials* (objectiu 1). A continuació, es mostren els resultats de l'anàlisi bivariàble per establir si hi ha relació (i en quina mesura) entre les variables independents i les dependents. D'aquesta forma, es podran escollir els factors explicatius que més condicionen l'inici o el manteniment del valencià en una conversa, i observar la relació que s'hi dona amb la valoració de la política lingüística (objectiu 2). I, finalment, s'exposen els dos models de regressió logística binomial per esbossar el perfil de les posicions lleials (objectiu 3) i així plantejar polítiques més acurades a la realitat social.

⁵ Les taules i gràfics que no figuren al treball, es poden obtenir escrivint un correu a ibarluce@alumni.uv.es

En les dades analitzades per Castelló i Moya (2021) ja s'hi observava una reducció generalitzada de les posicions monolingües en valencià entre 1995 i 2015 en els quatre àmbits estudiats. Si atenem les dades recentment publicades per la Conselleria sobre el coneixement i ús del valencià en 2021, es poden realitzar algunes observacions per contextualitzar.

Pel que fa als usos en la família, s'observa una davallada significativa del 1995 al 2005 d'uns 11 punts percentuals, i altra igual del 2005 al 2015, el que situava l'ús del valencià amb la família en un 24,3%, i que en 2021 cau a un 19,5%. Entre les amistats també es percep un canvi substancial entre el 1995 i 2005, on l'ús per part de les posicions lleials rondava el 26,7%, i el 2015 descendia fins a un 18%, que ara (2021), no obstant, es troba en un 13,0%. Al carrer es manté la xifra més o menys estable ja que a l'any 1995 s'ubicava en un 13,8%, deu anys després en un 13,2%, en 2015 en un 11,8% i a dia d'avui es troba en vora un 10,0%. Per últim, en les grans superfícies sí que s'observa una reducció un poc més significativa, ja que passem d'un 14,6% i 14,9% a un 10,1%, que és manté al 2021.

Gràfic 2: Evolució de l'ús del valencià al carrer (1995, 2005, 2015, 2021)

Font: Elaboració pròpia a partir de les EUCV (1995, 2005, 2015, 2021)

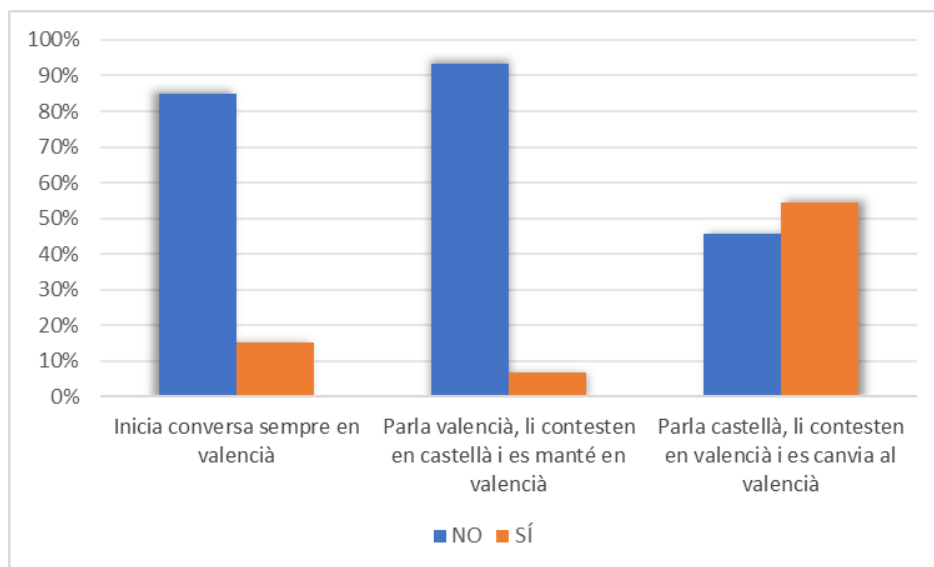
En suma, el monolingüisme castellà creix, mentre que el valencià es redueix: els únics als quals s'aplica i obliga a adoptar el bilingüisme és als grups valencianoparlants, mentre es protegeixen les posicions monolingües en castellà i se'ls permet el manteniment dels seus usos.

5.1 Anàlisi univariable

En la zona valencianoparlant, les freqüències de la variable *Inicia la conversa en valencià* mostren com l'opció «mai» és la majoritària (amb un 41,4% del total). Tot i això, cal remarcar que el 42,9% oscil·la entre el «molt freqüentment» i el «poques vegades». En el nostre cas ens centrem en l'opció que afirma que «sempre» es dirigeix en valencià, i que suposa un 15% del total.

Si parem atenció a les variables que tracten el canvi de llengua, es poden observar tendències clarament diferenciades. En el primer cas, el d'aquell parlant que de primeres es dirigeix en valencià i l'altre interlocutor li contesta en castellà, es destaca que només un 6,8% es manté en la primera llengua, mentre que un 56,2% canvia al castellà. D'altra banda, en el canvi de llengua contrari, quan l'interlocutor contesta en valencià a un inici de conversa en castellà, la persona que s'ha dirigit inicialment en castellà canviarà en un 54,3% de les vegades al valencià. Aquesta última dada resulta de gran importància per a l'estudi de l'ús del valencià, perquè dona fonament empíric i, d'alguna forma, legitimitat, a les campanyes institucionals i socials que promouen el manteniment del català. Transmet la convicció de que, front a un inici en castellà, cal seguir amb la conversa en català perquè la meitat de les persones es canvien de llengua, motiu pel qual farem èmfasi en les posicions *lleials* al valencià al llarg de les anàlisis ací plantejades.

Gràfic 3: Ús del valencià

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

5.2 Anàlisi bivariàble

A partir de l'anàlisi bivariàble podem observar quines característiques sociodemogràfiques de les escollides prèviament tenen un nivell de significació estadísticament rellevant sobre els fenòmens relacionats amb el canvi de llengua i el manteniment del valencià en el seu ús social, així com la relació que s'hi dona amb la valoració de la política lingüística.

Entre les variables independents escollides hi figuren dues de tipus ordinal: els *Grups d'edat* i el nombre d'habitants classificats com a *Rural-urbà*, raó per la qual operem a través dels estadístics de Khi quadrat, que ens indica si hi ha relació o no, i amb els estadístics D de Somers i Tau-C de Kendall, que determinen quina forma pren aquest vincle ordinal.

Pel que fa a les variables independents nominals, l'*Origen territorial familiar* i l'*Interès o Desinterès per aprendre valencià*, analitzem la seua relació i intensitat a partir del Khi quadrada i la V de Cramer, respectivament, atès que no són taules simètriques ni parelles.

Per últim, també parem atenció als residus estandaritzats corregits amb una mostra suficientment significativa, el que ens permet establir la relació desglossada per categories de cada variable.

5.2.1 *Inici de conversa sempre en valencià*

En aquest primer cas, els *Grups d'edat* guarden una lleugera relació positiva i directa, i si atenem als residus estandaritzats corregits es pot afirmar que els grups més joves (de 15 a 44 anys) mostren una infrarepresentació a l'hora d'iniciar la conversa en valencià, i a partir dels 55 anys s'hi dona una sobrerepresentació.

En canvi, per a la variable *Rural-urbà* també s'afirma la relació, però aquesta és inversa i més intensa, el que ens indica que quants menys habitants tinga el municipi, més freqüentment s'inicia la conversa sempre en valencià. Esta qüestió es pot observar de forma més específica si analitzem els residus ja que hi ha una vinculació positiva entre les categories de fins a 50.000 habitants i l'inici de conversa sempre en valencià, i els municipis de més de 50.000 que posen en marxa esta actitud lingüística amb menys probabilitat.

Pel que fa a l'*Origen territorial familiar* i l'*Interés o Desinterés per aprendre valencià*, en el primer cas, també obtenim una relació positiva lleugerament significativa i són les persones nascudes al territori i amb progenitors valencians els qui guarden una relació afirmativa amb l'inici de conversa sempre en valencià. Altrament, es pot destacar que en els dos fenòmens referents a l'*Interés* també hi ha una relació positiva. Però si ens fixem

als residus estandarditzats corregits, s'observa que hi ha una associació entre voler aprendre valencià «per ajudar a la descendència», «per trobar feina» i perquè «és normal», i el fenomen de no *iniciar la conversa sempre en valencià*; de la mateixa manera que hi ha un vincle entre voler seguir aprenent amb motiu de «perfeccionar-lo» i començar les converses sempre en valencià. També hi ha associació entre el desinterès perquè «no consideren necessari el valencià», «no els agrada que els ho imposen» i perquè «prefereixen idiomes més útils», amb el fet de no començar les converses sempre en valencià; mentre que hi ha un vincle positiu quan al·leguen que «ja en saben prou» o «no tenen temps».

És a dir, es podria afirmar que aquelles persones que inicien sempre la conversa en valencià són aquelles que mostren interès en seguir aprenent valencià «per perfeccionar-lo» i aquelles que no tenen interès en seguir aprenent-lo és perquè «ja en saben prou» o «no tenen temps». Aquest fet pot traduir-se en un vincle entre els motius de caràcter més subjectiu o la falta de temps per dedicar-s'hi, el que denota una posició més identitària o compromesa amb la llengua.

5.2.2 *Manteniment i canvi de llengua*

En segon lloc, ens proposem observar la possible relació dels quatre factors comentats sobre el canvi de llengua i, especialment, a l'hora de mantindre el valencià en una conversa. Per centrar-nos en este propòsit, es contemplen dos casos: el primer, en què una primera persona es dirigeix inicialment en valencià, l'altre interlocutor respon en castellà però la primera es manté en valencià; i un segon en què la conversa comença en castellà, però el segon parlant contesta en valencià i aquella persona que havia iniciat la conversa es canvia al valencià. D'aquesta forma es pretén esbossar el perfil d'aquestes persones que adopten una posició lleial cap a la llengua, per poder centrar algunes polítiques lingüístiques i de conscienciació d'una banda, i de centrar esforços en la població restant amb menys interès o compromís, de l'altra.

En el cas d'una conversa que comença en valencià i es produeix un manteniment de la conversa en valencià encara que l'altra persona parles en castellà inicialment (6,8% dels casos), el factor *Rural-urbà* presenta una relació inversa ínfima, el que ens pot indicar que les poblacions amb més habitants no acaben mantenint-se en valencià. Els residus ens ho confirmen i mostren que aquells municipis fins 25.000 habitants s'associen a un major manteniment, mentre que des dels 50.000 fins a més de 100.000 habitants tendeixen a no fer-ho. A més a més, trobem una relació lleugerament positiva respecte als *Grups d'edat* i les persones de 65 anys o més, que són qui es vinculen a un major manteniment del valencià; de la mateixa manera que són aquells i aquelles amb progenitors també nascuts al País Valencià els qui adopten esta posició en el camp lingüístic. També es repeteix el patró de *l'Interés o desinterès en seguir aprenent valencià*, atès que són

aquells que al·leguen que volen continuar formant-se «per perfeccionar-lo» i aquelles persones que diuen que «ja en saben prou», qui continuen la conversa en valencià.

Darrerament, el cas que inicia la conversa en castellà i canvia al valencià quan l'altra persona li contesta en valencià, presenta certes similituds amb l'anterior, ja que s'hi dona una relació inversa i als residus podem observar com són els municipis de fins a 50.000 habitants els quals es relacionen amb el canvi de llengua i el posterior manteniment en valencià. D'altra banda, com a element distintiu, podem destacar que són les persones joves (de 15 a 34 anys) qui més canvien al valencià en comprovar que l'altra persona el parla, i els pares de les quals són valencians o conformen una «parella mixta». A més a més, entre els motius d'*Interés i desinterès per aprendre valencià*, prevalen els comentats anteriorment. Per contra, són els *Grups d'edat* més grans els qui mostren, en primera instància, un major compromís a l'hora de dirigir-se en valencià i de mantindre's, però són els més joves els qui, en adonar-se que l'altra persona també el parla, es canvien al valencià; és a dir, tenen menys consciència o més temor de primeres, però aquest acaba convertint-se en un habitus actiu i lleial a la llengua.

Amb tot, podem trobar patrons semblants als tres fenòmens sociolingüístics analitzats. En primer lloc, es manté la significativitat ja mencionada per Castelló (2002) dels tres factors demogràfics i territorials estudiats. A través de les taules creuades s'ha pogut contrastar que, efectivament, l'origen territorial familiar, l'edat i el volum d'habitants del lloc de residència són factors fonamentals a l'hora d'iniciar, mantindre o canviar de llengua al valencià. En conjunt, les correlacions es produeixen tal i com s'assenyalava en aquell article, el que ens indica que estem davant d'una desigualtat estructural fortament arrelada, encara present vint anys després.

Un dels trets compartits pels tres fenòmens estudiats i dins dels quals s'opta per una resposta afirmativa, és que les persones que més inicien les converses sempre en valencià són aquelles nascudes ací i amb progenitors també autòctons del País Valencià. Aquest mateix grup de valencians i valencianes també és el que més es manté en esta llengua i, en el cas de les persones que comencen la conversa en castellà i es canvien al valencià, als «autòctons i autòctones» s'afigen qui són fills i filles de «parella mixta».

Per últim, i com a novetat d'aquesta investigació, s'han analitzat els motius d'*Interés i desinterès en aprendre valencià*, i s'evidencia que les raons al·legades coincideixen també en les tres situacions de compromís en la llengua, de manera que en el primer cas es justifica que és «per perfeccionar-lo» i en el segon és perquè «ja en saben prou» o per la «falta de temps».

En *Una invitación a la sociología reflexiva*, Bourdieu i Wacquant mencionen que l'interès «es aceptar que lo que ocurre en un juego social dado importa, que la cuestión que se disputa en él es importante (otra palabra con la misma raíz que interés) y que vale la pena

luchar por ella» (2008: 156). És a dir, assenyalar interès per seguir adquirint competències en valencià duu al rerefons una posada en valor del valencià com a llengua i una consciència mínima de la minorització d'esta llengua. A més a més, si parem atenció a les respostes negatives a les tres situacions entre els motius *d'Interés en seguir aprenent valencià* que s'associen a no començar la conversa en valencià, destaquen «per ajudar a la descendència», «per trobar feina», i perquè «és normal». És a dir, quan es tracten de motius instrumentals o amb un objectiu específic, s'hi denota cert compromís amb la llengua que no acaba plasmant-se en un major ús. Altrament, en les negatives corresponents al desinterès, l'opció de «no ho considere necessari» es troba als tres casos.

Ambdues observacions apunten cap a una possible menor presència del capital valoratiu, atès que se li atorga importància a la llengua en tant que tràmit per aconseguir determinada posició o fi, però no pel valor essencial que té com a part d'una identitat col·lectiva. Açò ja ho trobàvem en Bourdieu (2002) amb el capital lingüístic com a poder exercit sobre els mecanismes de formació dels preus lingüístics, el que és una manifestació de com entra en joc el capital valoratiu dins el mercat lingüístic i quines repercussions té alhora de posar en marxa l'instrumental.

5.2.3 *La valoració de la política lingüística*

Finalment, pretenem conèixer la relació d'estos factors amb la valoració que es fa d'algunes polítiques lingüístiques aplicades esta última legislatura (2019-2023) per part del segon govern de l'anomenat Botànic. Esta qüestió consisteix en valorar del 0 al 10 només les polítiques lingüístiques conegudes que quedaven explicitades en la pregunta del qüestionari.

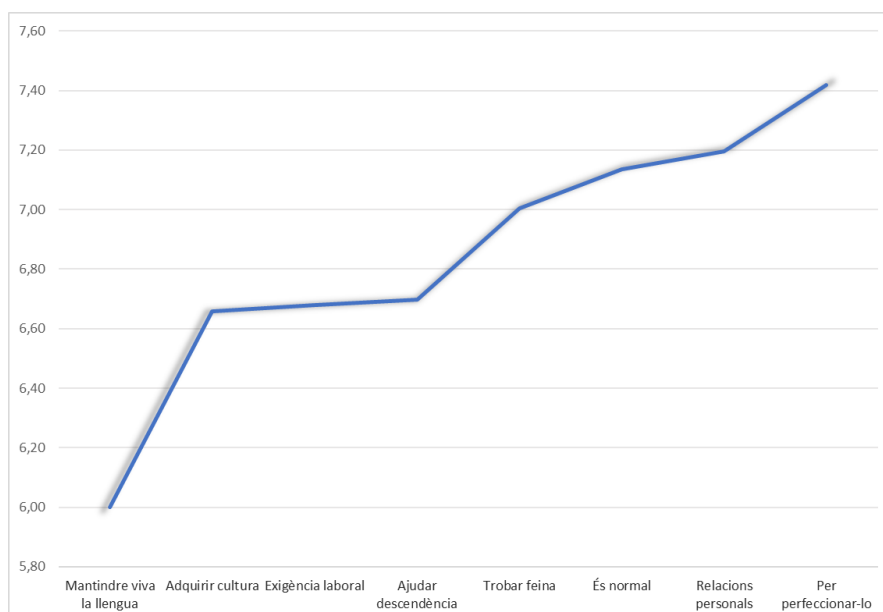
Primerament, a través de les freqüències de la pregunta que fa referència al coneixement de les polítiques lingüístiques pel valencià, es pot observar que tan sols un 1,7% de la població enquestada (recordem que només comprén, en aquest cas, la zona valencianoparlant que suposa una mostra de 6.071 individus), coneix les cinc polítiques proposades, mentre que un 38,3% afirmen no conèixer-ne cap, i quasi un 30% tan sols una. Caldria indagar en les possibles causes que possibiliten este desconeixement generalitzat, com pot ser la falta d'interès de la població a través d'una perspectiva *bottom up* o la mancança d'eficàcia a l'hora de publicitar-les per part de les institucions amb un punt de mira *top-down*. Tanmateix, ens centrem en la valoració que atorguen a les polítiques conegudes i en quins factors s'hi donen més disparitats mitjançant les comparacions múltiples. D'altra banda, també cal tindre en compte que potser les persones més interessades en política lingüística són qui s'interessen per la qüestió de la llengua i, possiblement, en són més favorables.

La primera diferència significativa que hi trobem és la dels municipis fins a 100.000 habitants amb els de més de 100.000 que són Elx, Alacant, Castelló i València. Si atenem també a la prova Tukey B i al gràfic de mitjanes, podem veure com estos 4 municipis amb més població es desmarquen de la resta i valoren per baix, amb una mitjana de 6,20, les polítiques, mentre que la resta oscil·la entre el 6,80 i el 7,05.

A continuació, comprovem que els *Grups d'edat* més joves (fins als 34 anys) i els agrupats entre 55 o més anys, són els qui millor valoren les polítiques lingüístiques, que s'hi ubiquen entorn 6,9, mentre que aquelles persones entre 45 i 54 anys atorguen una nota mitjana de 6,55. Respecte a l'*Origen territorial*, els qui tenen un o els dos progenitors nascuts al País Valencià es desmarquen tant dels fills i filles nascuts d'immigrants com dels immigrants. Els primers valoren les polítiques entorn al 6,9, mentre que els dos grups restants s'ubiquen entre el 6,4 i 6,6. Tot i això, la valoració és positiva en general.

Recollint allò més destacable dels motius d'*Interés i desinterès en seguir aprenent valencià*, aquelles persones que afirmen seguir interessades i que ho fan per assegurar la supervivència la llengua, són les qui pitjor valoren les polítiques que afirmen conèixer amb un 6, segurament assumeixen una posició més crítica i subratllen la insuficiència de les mateixes al concebre la llengua des d'una posició més identitària i una finalitat en ella mateixa. Alhora, els qui volen seguir aprenent per perfeccionar el seu nivell lingüístic, són qui millor valoren les polítiques amb una nota mitjana de 7,4, potser perquè aquestes els han facilitat l'accés a una millora de les seues competències o consideren que han sigut eficaces en aquest aspecte, prioritant, així, l'aspecte instrumental de la llengua com a tal.

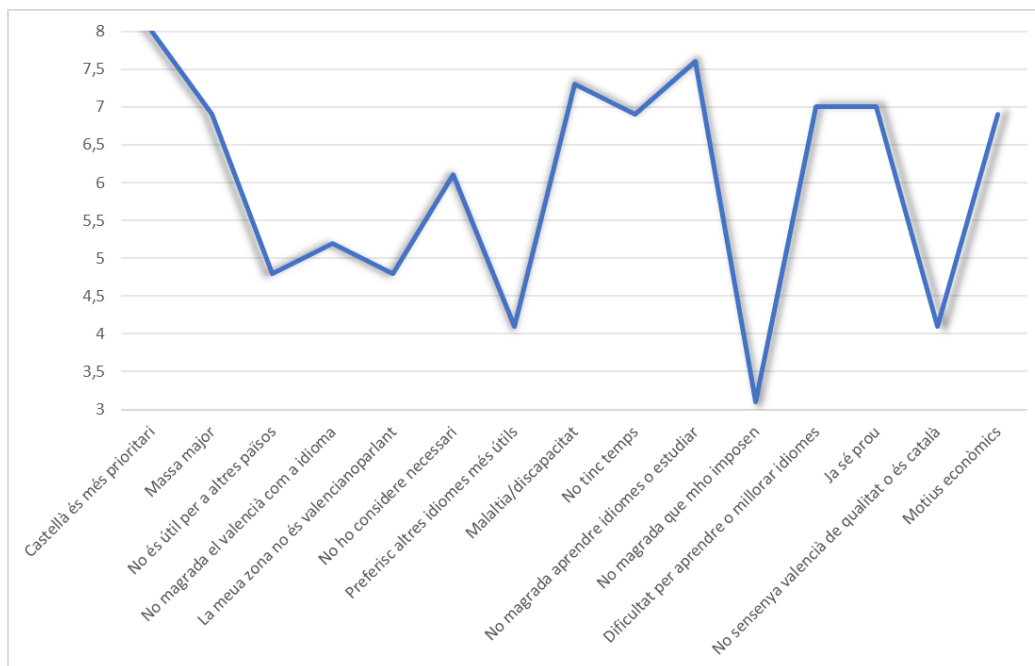
Gràfic 4: La valoració de la política lingüística segons els motius d'interés en aprendre valencià

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

D'altra banda, són aquelles raons de desinterès relacionades amb un rebuig identitari cap a la llengua, les qui valoren de forma més negativa com és el cas dels qui «no els agrada que els ho imposen», els qui «prefereixen idiomes més útils» o afirmen que «és català i no valencià» (amb un 3 i un 4, respectivament). I aquelles com «no m'agrada aprendre idiomes o estudiar» i «el castellà és més prioritari» com les que millor valoren, progressivament, les polítiques proposades (es troben entre el 7'5 i el 8). D'ací se'n pot extreure alguna conclusió també, i és que aquelles persones amb dificultats cognitives, físiques o econòmiques, valoren positivament les polítiques potser a causa de les facilitats a l'hora d'accedir a les mateixes; de la mateixa manera que a pesar de considerar el castellà una llengua més prioritària com a raó que explica el seu desinterès, és aquest grup qui millor considera les polítiques que afirmen conèixer, posicionant-se en un bilingüisme col·lectiu respectuós.

Gràfic 5: La valoració de la política lingüística segons els motius de desinterès per aprendre valencià

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

5.3 Regressió logística binomial: esbossant els perfils

Per a esbossar el perfil de les persones amb un *habitus lleial* cap a la llengua, hem escollit fer un model a través de la regressió logística binomial i, específicament, mitjançant un mètode de selecció per passos per incloure aquelles variables independents més significatives. En aquest cas es tracta del mètode cap endavant de Wald que va incorporant aquelles variables amb un nivell de significació menor a 0,05 i revisant la introducció de noves variables pas a pas per determinar si, com a conseqüència de la

inclusió d'un nou factor, el coeficient de regressió d'alguna de les variables deixa de ser significatiu.

Fem dos models per analitzar quins són els factors que més influeixen a l'hora de, finalment, mantenir una conversa en valencià: en el primer model, la primera persona s'adreça en valencià a un interlocutor que li contesta en castellà, però la primera es manté en valencià; i en el segon la primera persona s'adreça en castellà, el receptor contesta en valencià i el primer interlocutor decideix canviar-se al valencià. Amb estes situacions volem esbrinar qui són aquests perfils amb un major compromís amb la llengua.

Com a variables dependents, afegim les dos situacions mencionades, i les independents són aquelles que han presentat una correlació significativa en el creuament de taules presentat en l'apartat anterior.

5.3.1 *El manteniment del valencià*

Al primer exemple de canvi de llengua que consisteix en el seu manteniment, comptem amb un 91,3% de la mostra, el que equival a una mostra de 5.549 sobre el total de 6.071. Si més no, cal remarcar que esta situació tan sols es compleix en el 6,8% dels casos. A més a més, si atenem a la *taula de classificació* obtenim que un 63'4% s'han classificat correctament amb el model.

Per la seua banda, la R quadrat explica en quin grau mantindre's en valencià havent-hi iniciat la conversa en esta llengua es trobaria explicat per les covariables afegides. La R quadrat de Cox i Snell és més restrictiva, motiu pel qual la R quadrat de Nagelkerke es realitza com una revisió de la primera. A mesura que s'introdueixen variables, també creix aquest valor però, tot i això, en l'últim pas presenta un valor menut de 0,088 (8,8%) segons la R quadrat de Nagelkerke, el que ens demostra la mínima però significativa capacitat explicativa d'este model.⁶

⁶ D'altra banda, cal remarcar que s'ha tractat d'augmentar este valor primerament intentant treballar només sobre la mostra que aconsegueix amb la situació lingüística descrita (6,8%), i finalment, i de forma definitiva, ajustant el valor de tall (traduït en un 0,068).

Taula 1: Resum del model

Pas	Logaritme de la versemblança -2	R quadrat de Cox i Snell	R quadrat de Nagelkerke
1	2534,992 ^a	0,02	0,054
2	2491,467 ^a	0,028	0,074
3	2482,474 ^a	0,03	0,078
4	2461,847 ^a	0,033	0,088

a. L'estimació ha finalitzat en el número d'iteració 6 perquè les estimacions de paràmetre han canviat en menys de ,001.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

En la *taula de classificació* s'hi pot observar la capacitat de predicció del model a través de la introducció de variables significatives, que acaba situant-se en un 63,4%.

Taula 3: Taula de classificació

Observat		Pronosticat		Percentatge correcte	
		PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL	PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL		
		No	Sí		
Pas 1	PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL	No	3009	2183	58
		Sí	111	246	68,9
Percentatge global				58,7	
Pas 2	PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL	No	3398	1794	65,4
		Sí	124	233	65,3
Percentatge global				65,4	
Pas 3	PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL	No	3438	1754	66,2
		Sí	121	236	66,1
Percentatge global				66,2	
Pas 4	PARLA VAL, LI CONTESTEN EN CAST, MANTÉ VAL	No	3286	1906	63,3
		Sí	124	233	65,3
Percentatge global				63,4	

a. El valor de tall és ,068

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV 2021

A continuació, la taula de *variables incloses en l'equació* mostra les estimacions dels coeficients del model (B) i les dades necessàries per valorar la seua significació i interpretar-los. Quan el nivell crític (sig) associat a l'estadístic de Wald és menor que 0,05, es pot rebutjar la hipòtesis nul·la i, per tant, concloure que la corresponent covariable està relacionada amb la variable dependent. De la mateixa manera, els coeficients no significatius (sig<0,05) indiquen que la categoria representada no difereixen de la categoria de referència, que en aquest cas són: els municipis de més de 100.000 habitants, el grup d'edat de més de 65 anys i els immigrants.

En la taula que segueix es pot observar l'últim pas del model que va introduint les variables independents més significatives, que entren en el model en l'ordre següent: origen territorial propi i progenitors, dimensió rural-urbà, interès en aprendre valencià, i grups d'edat. Per a interpretar els resultats i facilitar la seua comprensió, farem ús del valor *Exp (B)*, també anomenat *raó d'avantatges (odds ratio* en anglés), que expressa el canvi proporcional de l'avantatge en termes de quocient al dividir dos avantatges, és a dir, un en què es produeix el succés (numerador) i un altre en què no (denominador). En la investigació que ens ocupa esta columna permet quantificar en quin grau augmenta (o disminueix) la probabilitat de mantindre's o canviar-se de llengua al valencià quan cadascuna de les covariables és present (i es mantenen constants la resta de les variables) en comparació amb la variable de referència.

Taula 3: *Variables incloses en l'equació*

		B	Error estàndar	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Rural-urbà	fins 10.000	0,879	0,174	25,566	1	0,000	2,409
	10.0001 a 25.000	0,851	0,172	24,602	1	0,000	2,342
	25.001 a 50.000	0,484	0,182	7,036	1	0,008	1,622
	50.001 a 100.000	0,155	0,207	0,558	1	0,455	1,167
Grups d'edat	15 a 24 anys	-0,667	0,217	9,482	1	0,002	0,513
	25 a 34 anys	-0,543	0,198	7,486	1	0,006	0,581
	35 a 44 anys	-0,725	0,191	14,467	1	0,000	0,484
	45 a 54 anys	-0,537	0,181	8,804	1	0,003	0,584
	55 a 64 anys	-0,204	0,178	1,323	1	0,250	0,815
Pas 4	Autòcton/a	1,482	0,166	79,997	1	0,000	4,403
	Origen territorial propi i progenitors	1,008	0,219	21,271	1	0,000	2,740
	Fill/a parella mixta						
	Fill/a immigrants	0,509	0,270	3,551	1	0,060	1,664
	Interés aprendre valencià	-0,480	0,123	15,323	1	0,000	0,619
	Constant	-3,409	0,239	204,295	1	0,000	0,033

a. Variables especificades en el pas 1: Origen territorial propi i progenitors.

b. Variables especificades en el pas 2: Rural-Urbà.

c. Variables especificades en el pas 3: InterésAprendreVal.

d. Variables especificades en el pas 4: Grups edat.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV 2021

En la primera de les situacions la probabilitat de seguir en valencià quan l'altra persona contesta en castellà havent-hi iniciat la conversa en valencià, és major respecte a les seues categories de referència entre els subjectes amb un valor superior a 1 en l'Exp (B). En quant a l'*Origen territorial propi i familiar* i si atenem als coeficients amb un grau de significativitat menor de 0,05, es pot afirmar, per tant, que les persones autòctones, és a dir, els progenitors de les quals i elles mateixa han nascut al País Valencià, tenen 4,4 vegades més probabilitat d'adoptar esta actitud lingüística respecte a les persones immigrants. També és el cas d'aquells fills i filles d'una parella mixta que tenen 2,74 vegades més probabilitat que el grup de referència. Així doncs, la ruptura de tendència es troba en aquelles persones fills i filles nascudes ací però amb progenitors immigrants, que no es desmarquen dels immigrants.

Els individus que pertanyen a les categories de municipis que tenen fins a 25.000 habitants tenen vora 2,4 vegades més probabilitat de mantindre el valencià i aquells que viuen en ciutats que compten entre 25.001 habitants i 50.000 tenen un 1,6 vegades més probabilitat de continuar en valencià que la categoria de referència, és a dir, respecte aquelles persones que viuen en les quatre ciutats amb més de 100.000 habitants. A més a més, hi ha una fractura en la categoria d'aquells i aquelles que viuen en ciutats entre 50.000 i 100.000 habitants, atés que no presenten diferències significatives en quant a les ciutats més grans. És a dir, les probabilitats de seguir en valencià van disminuint conforme més població tinga el municipi.

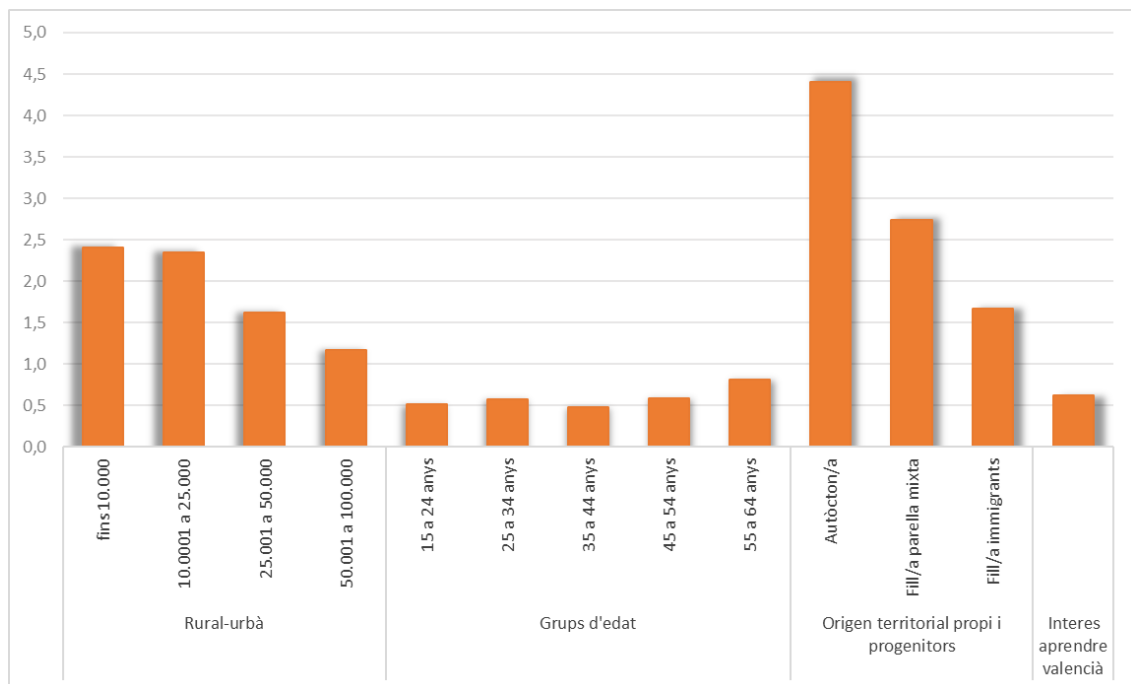
En el cas d'aquelles persones que tenen *Interès en seguir aprenent valencià* (0,619), ostenten un 1,61 més de probabilitat de no matindre's en valencià que aquelles que no en tenen, d'interés.⁷

En referència als *Grups d'edat*, es troben recodificats i agrupats en rangs de 5 anys i els *odds ratio* es calculen en referència a l'últim grup, que engloba a les persones de 65 o més anys. D'aquesta forma, s'observa que aquells individus compresos entre els 35 i els 44 anys tenen un poc més de la mitat de probabilitat de no proseguir en valencià (0,48) i, a continuació, trobaríem aquells entre 15 i 24 anys amb un poc menys del doble de probabilitat (0,51) que els de referència. Seguidament, s'hi ubiquen les persones compreses entre 25 i 34 anys, i entre 45 i 54 anys, que tenen un *odd ratio* entorn al 0,58, el que es podria traduir, també en menys del doble de probabilitat de no mantindre's que els seus homòlegs més majors. Estos valors ens indiquen que no hi ha una tendència escalonada, si ens fixem en l'edat a l'hora de començar i continuar parlant valencià, sinó que els que més disten de les persones més majors són aquells grups que tenen entre 35

⁷ Per tal de valorar ests situacions inferiors al valor 1, el dividirem entre la probabilitat que hi figura.

i 44 anys, i els que menys qui té entre 45 i 54 anys. El que significa que hi ha un tall a partir dels 55 anys.

Gràfic 6: Odds ratio del model de regressió logística binominal sobre el manteniment del valencià

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

5.3.2 El canvi de llengua al valencià

Pel que fa al segon model de regressió logística binomial, també comptem amb un 70% dels casos classificats correctament, però en aquest cas és el 54,3% de la mostra qui es canvia al valencià si l'altra persona li contesta en esta llengua. És per aquest motiu que també hem ajustat el *valor de tall* a 0,543.

La R quadrat de Nagelkerke ens indica una major intensitat d'explicació de les covariables afegides al fenomen estudiat i tractat com a variable dependent. Amb un valor al pas 4 de 0,258 es tracta d'una explicació significativa, i suficientment elevada com per tindre-la en compte.

Taula 4: Resum del model

Pas	Logaritme de la versemblança -2	R quadrat de Cox i Snell	R quadrat de Nagelkerke
1	6691,856a	0,158	0,211
2	6528,331a	0,182	0,243
3	6464,959a	0,191	0,256
4	6453,402a	0,193	0,258

a. L'estimació ha finalitzat en el número d'iteració 4 perquè les estimacions de paràmetre han canviat en menys de ,001.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV 2021.

A continuació, en la *taula de classificació* s'observa que el model té una capacitat explicativa lleugerament superior a l'anterior, atès que en esta ocasió arriba al 70% en l'últim pas.

Taula 5: Taula de classificació

	Observat		Pronosticat		Percentatge correcte
			PARLA CAST, LI CONTESTEN EN VAL,		
			No	Sí	
Pas 1	PARLA CAST, LI	No	1604	910	63,8
	CONTESTEN EN VAL, CONTINUA EN VAL	Sí	778	2257	74,4
	Percentatge global				69,6
Pas 2	PARLA CAST, LI	No	1586	928	63,1
	CONTESTEN EN VAL, CONTINUA EN VAL	Sí	746	2289	75,4
	Percentatge global				69,8
Pas 3	PARLA CAST, LI	No	1584	930	63
	CONTESTEN EN VAL, CONTINUA EN VAL	Sí	722	2313	76,2
	Percentatge global				70,2
Pas 4	PARLA CAST, LI	No	1630	884	64,8
	CONTESTEN EN VAL, CONTINUA EN VAL	Sí	783	2252	74,2
	Percentatge global				70

a. El valor de tall és ,543

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV 2021

Tot seguit, a partir de l'últim pas de la taula *variables incloses en l'equació* podem interpretar els coeficients de regressió que se'ns apareixen junt al seu nivell de significació i els *odds ratio* corresponents.

Segons el model creat mitjançant el mètode cap endavant de Wald, les variables independents més significatives s'han introduït seguint el mateix ordre que el model anterior: *Origen territorial propi i progenitors*, *Rural-urbà*, *Interès en aprendre valencià* i finalment els *Grups d'edat*.

Taula 6: Variables incloses en l'equació

		B	Error estàndar	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Rural-urbà	fins 10.000	1,047	0,097	116,139	1	0,000	2,848
	10.0001 a 25.000	0,860	0,090	91,701	1	0,000	2,362
	25.001 a 50.000	0,719	0,088	66,103	1	0,000	2,053
	50.001 a 100.000	0,447	0,091	23,962	1	0,000	1,563
	15 a 24 anys	0,092	0,122	0,570	1	0,450	1,096
	25 a 34 anys	0,045	0,114	0,153	1	0,695	1,046
Grups d'edat	35 a 44 anys	-0,229	0,103	4,922	1	0,027	0,796
	45 a 54 anys	-0,049	0,102	0,233	1	0,629	0,952
	55 a 64 anys	-0,073	0,105	0,481	1	0,488	0,929
	Autòcton/a	2,025	0,073	779,646	1	0,000	7,576
Origen territorial propi i progenitors	Fill/a parella mixta	1,650	0,097	289,556	1	0,000	5,208
	Fill/a immigrants	1,039	0,102	102,767	1	0,000	2,826
Interés aprendre valencià		-0,547	0,071	59,446	1	0,000	0,579
Constante		-1,097	0,115	90,425	1	0,000	0,334

a. Variables especificades en el pas 1: Origen territorial propi i progenitors.

b. Variables especificades en el pas 2: Rural-Urbà.

c. Variables especificades en el pas 3: InteresAprendreVal.

d. Variables especificades en el pas 4: Grups edat.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV 2021

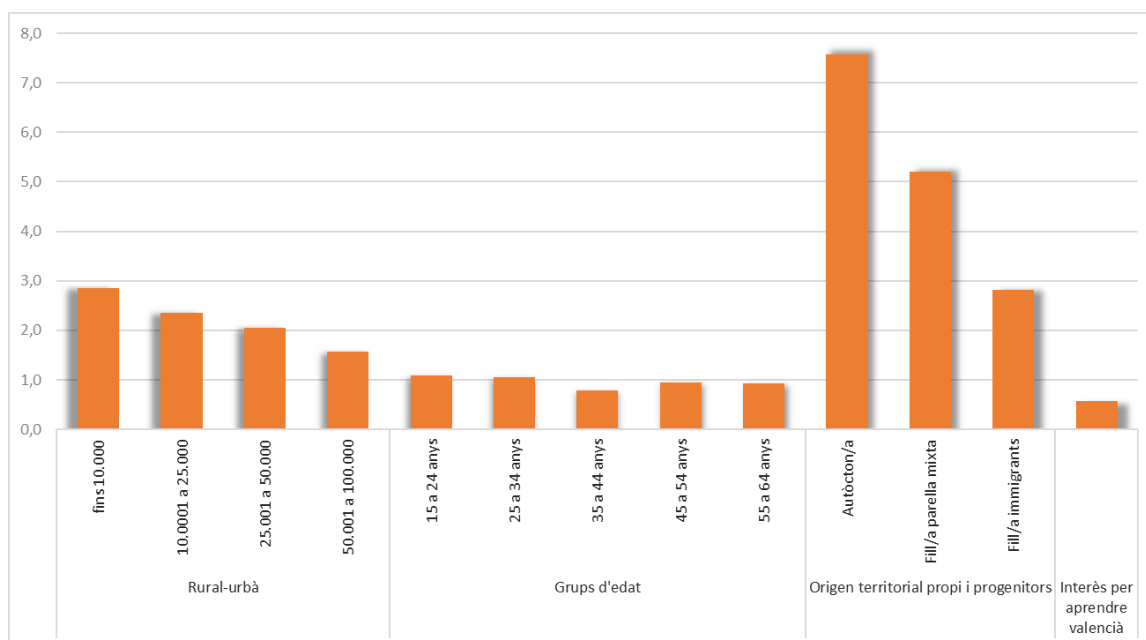
Així doncs, i seguint l'ordre de significativitat, dins l'*Origen territorial* tornem a prendre la categoria de persones immigrants com a referència, i s'observa la mateixa tendència que al primer model, però incrementada. Les persones «autòctones» tenen 7,57 vegades més probabilitat de canviar al valencià, seguides d'un 5,2 dels fills/es de «parella mixta» i un 2'8 dels «fills/es d'immigrants».

Seguidament, dins de la variable *Rural-urbà*, els individus que viuen en municipis fins a 10.000 habitants, són aquells que més avantatges tenen a l'hora d'adoptar esta actitud lingüística amb un *odd ratio* de 2,84. A continuació, trobaríem de forma escalonada la resta de categories, és a dir, un 2,36 per als municipis entre 10.001 i 25.000 habitants, el doble per aquells fins 50.000 habitants i per últim 1,56 d'avantatge per a les ciutats que compten entre 50.001 i fins a 100.000 habitants tot prenent com a referència les ciutats més grans del País.

A més a més, l'interés per aprendre valencià s'ubica en un valor de 0,58, el que indica un desavantatge de quasi la meitat en comparació amb aquella població que no mostra aquest interès. No obstant això, qui no mostra cap interès potser que és perquè ja en sap, i per tant són valencianoparlants, el que podria resultar lògic si atenem que els qui tenen interès en aprendre'l no en saben i, per tant no canvien al valencià.

Finalment, pel que fa als *Grups d'edat*, tan sols les persones entre 35 i 44 anys tenen certa significativitat respecte als majors de 65, i acaba mostrant vora un quart més de desavantatge respecte a aquests al tindre un valor de 0,8.

Gràfic 7: Odds ratio del model de regressió logística binomial del canvi de llengua al valencià

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EUCV (2021)

6. CONCLUSIONS

Amb motiu de sintetitzar els resultats més rellevants de la investigació ací presentada, recollim algunes de les conclusions que hem obtingut a partir de les dades analitzades.

Primerament, es pot destacar l'evidència empírica de que una de cada dos persones que inicien una conversa en castellà, es canvien al valencià si l'altra li contesta en valencià. Més endavant, s'observa que la valoració de les polítiques lingüístiques és més positiva si atenem els factors que conformen el perfil d'habitus lleial, i que efectivament aquesta posició conserva les característiques que va mencionar Castelló fa vint anys (2002).

En primer lloc, ens proposem confirmar o rebutjar les hipòtesis inicialment plantejades.

En el cas de la hipòtesis 1, *Aquelles persones que comencen parlant en valencià es mantenen més en aquesta llengua que qui comença en castellà i després es canvia*, hem de rebutjar-la. Tal i com hem observat en les freqüències d'ambdós fenòmens, en el primer canvi de llengua proposat, tan sols el 6,8% es manté en valencià a l'haver iniciat la conversa en aquesta llengua, mentre que la persona que s'ha dirigit en castellà primerament canviarà en un 54,3% dels casos al valencià en cas de que l'interlocutor li conteste en valencià. D'estes dos observacions induïm que el fenomen del canvi de llengua, en ambdues direccions, es troba entorn al 55%, el que ens indica que les actituds dels parlants són mal·leables i es troben subjectes al canvi.

És per aquest motiu que es fa palesa la situació de diglòssia descrita per Fishman de què parlàvem a l'inici: les posicions lleials del conjunt de població que inicia la conversa en valencià, representen tan sols vora el 7% del total. Els i les valencianoparlants cedeixen davant una llengua que és percebuda com a superior o, com a mínim, més legítima que la seua pròpia. La funció social del prestigi assenyalat per Ninyoles actua com a element unificador de les classes altes, normalment assimilades al castellà, de forma que l'estatus configura el caràcter de l'elit i l'ascendència social va encaminada cap a l'ús del castellà com a llengua de major valor i acceptació.

Com s'ha explicat al marc teòric, el model presentat per Castelló en 2002, i que predomina al territori catalanoparlant, és aquell que comença posant en valor la llengua, per després aplicar polítiques d'augment competencial que finalment es traduirà en un major ús social del valencià.

La interposició lingüística d'Aracil s'ha assimilat al nostre territori com a normalitat, motiu pel qual s'haurien de plantejar, per una banda, polítiques de conscienciació cap a les posicions més lleials per recuperar part del capital valoratiu perdut al llarg dels últims anys. També cal tindre en compte els efectes d'una governamentalitat neoliberal que té el propòsit de crear espais i subjectes governables per guiar-los i donar forma a la seua conducta lingüística. Com es mencionava anteriorment, se'ls interpel·la a construir una identitat pròpia i autogovernar-se per explotar la idea del creixement i vàlua personal, independent en què la responsabilitat última de tot allò que l'envolta és seua, independentment de les limitacions estructurals.

Des de l'Estat espanyol tracta d'aparentar-se un plurilingüisme respectuós que no és sinó d'un procés de monolingüisme homogeneïtzador fortament jerarquitzat i instal·lat a les institucions polítiques amb el castellà com a llengua dominant. El bilingüisme és exigít a

les persones valencianoparlants per la població monolingüe en castellà, el que suposa una reducció unilateral i privilegiada dels costos de socialització.

A continuació, podem acceptar parcialment la hipòtesis 2, *A major lleialtat com a posició lingüística, millor valoració de les polítiques de foment del valencià*. Gràcies als dos models de regressions logístiques podem esbossar que el perfil general de les posicions *lleials* són aquelles persones autòctones que viuen en municipis amb menys de 25.000 habitants i, generalment, amb 65 anys o més.

Hem de emfasitzar en què es tracta d'una acceptació parcial perquè són els fills i filles de «parella mixta» els qui millor valoren les polítiques lingüístiques, però en tractar-se d'una mínima diferència amb els «autòctons/es» (un 0,06 de diferència) podem afirmar la premissa presentada.

Si atenem als motius *d'Interés per aprendre valencià* també queda patent que les persones que segueixen aprenent valencià «per mantindre viva la llengua», és a dir, les més compromeses a nivell ideològic, són qui pitjor valoren les mesures lingüístiques desenvolupades els darrers quatre anys. Ja coneixem per Weinreich que la lleialtat lingüística consisteix en encoratjar els i les companyes de parla conscient per tal de resistir davant els canvis en les funcions i en l'estructura, de forma que és lògic que adopten una posició més crítica amb les polítiques impulsades des de les institucions. Com s'afirmava abans, potser aquells col·lectius amb un major interès de caràcter instrumental en aprendre la nostra llengua valoren millor la política lingüística que els qui mantenen un interès finalista o de mera pervivència.

Finalment, mitjançant les regressions logístiques podem rebutjar la última hipòtesis que afirmava que *Tant l'edat com l'origen familiar tenen una influència significativa a l'hora de mantenir-se parlant en valencià* i la subhipòtesis consegüent *Les persones joves de parella mixta tendeixen a canviar més de llengua*.

Als dos models s'hi observen patrons semblants, el que ens permet afirmar que tant l'origen territorial com la grandària dels municipis són les dues variables més significatives a l'hora d'adoptar un habitus lleial respecte a la llengua. El fet que els progenitors i els fills i filles hagen nascut ací al País Valencià, així com el menor nombre d'habitants, són els dos elements clau per tal de dibuixar el perfil d'aquestes posicions més conscients.

En el primer cas de manteniment de llengua, a més a més, l'edat també és significativa, però en un sentit invers, és a dir, que tots els grups tenen menys consciència que els majors de 55 anys, mentre que al segon model les dades sobre l'edat no són significatives i no podem afirmar el mateix. D'altra banda, en ambdós models el fet de tindre interès

en seguir aprenent valencià també influeix de forma indirecta, ja que estes persones tenen un terç menys de probabilitats de continuar mantenint-se o canviar-se el valencià que aquelles que no en tenen, d'interés. Si més no, es possible que siga perquè no en saben prou o això pensen, per tant ací es mesclen els qui no tenen interès amb aquests últims.

Els resultats ací exposats també ens indiquen la manca de polítiques d'acollida en valencià per a les persones nouvingudes, a les quals se'ls empenta a socialitzar i viure el seu dia a dia en castellà, donada la no necessitat aparent de parlar valencià per integrar-s'hi. Són els fills i filles d'immigrants els qui menys parlen en valencià i, lluny de ser un perjudici, és una realitat sociocultural que ha de ser atesa i impulsar polítiques que animen i posen al seu servei recursos i mitjans que els permeta l'aprenentatge de la nostra llengua. És per aquest motiu que no podem deixar el futur de la llengua en mans del voluntarisme i el *laissez parler* de què ens parlava Mollà en 2007, ja que es tracta d'una problemàtica estructural. La governamentalitat neoliberal deixa els individus indefensos davant les pressions estructurals en favor de la substitució del valencià pel castellà. Es tracta de la necropolítica de l'opressió lingüística que actua mitjançant la violència simbòlica (i de vegades també física o material) de baixa intensitat però contínua, que desincentiva l'adhesió i lleialtat a la llengua més feble.

La situació sociolingüística al País Valencià no pot evolucionar a mercè del color polític de govern del moment, i d'un autoodi generalitzat assentat en la consciència col·lectiva de la població valencianoparlant mitjançant la dominació simbòlica exercida pels qui usen la llengua dominant. La possibilitat de parlar en valencià sembla ser suficient per garantir els drets lingüístics de la població valenciana, que no està sinó obligada a adoptar un bilingüisme social mentre que les persones castellanoparlants poden persistir en el seu monolingüisme: el bilingüisme al País Valencià és asimètric o unilateral.

Així doncs, la present investigació aporta concreció a l'hora de presentar el perfil de les persones amb un habitus lleial cap a la llengua, reafirmant el que ja havia presentat Castelló en 2002; el que ens permet plantejar polítiques centrades en aquells grups que no participen d'esta consciència lingüística. L'origen territorial, per tant, és molt rellevant. Només una part de la població autòctona en fa un ús quotidià i continu. Això indica que les polítiques d'acollida de població immigrant i d'integració de la seua descendència són molt rellevants. Una de les principals raons per no tindre interès en aprendre'n és que no es considera necessari. Així, doncs, fer del valencià una eina necessària per a la vida pública hauria de ser un objectiu central de qualsevol política lingüística favorable al seu ús.

El pes de la supervivència d'una llengua minoritzada no pot recaure únicament i exclusiva en mans d'aquells sectors més compromesos que fan del seu dia a dia una militància activa i conscient; i que s'hi exposen a una sèrie de violències institucionals i simbòliques. La llengua necessita de protecció pública i recursos que puguin garantir la seua igualtat real i efectiva dels i les seues parlants front al castellà, com a mínim, dins el territori catalanoparlant.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Aracil, Lluís V. (1965): «Conflit Linguistique et normalisation linguistique» dans *Europe nouvelle*, Memòria presentada al Centre Européen Universitaire de Nancy.
- Aracil, Lluís V. (1966a): «A Valencian Dilemma» / Un dilema valencià», *Identity Magazine*, n° 24 (Cambridge, Mass. / Valencia), 17-29.
- Aracil, Lluís V. (1974): «Sociolinguistics: Revolution and Paradigm», en: *8th. World Congress of Sociology*. (Toronto, agost 1984).
- Barnils, Andreu. 2023. «Marina Massaguer: “Hi ha racons on no pots entrar sense el català”», març de 2023, Vilaweb edició.
<https://www.vilaweb.cat/noticies/marina-massaguer-hi-ha-racons-que-sense-el-catala-no-hi-pots-entrar/>.
- Berthoud, Anne-Claude, i Georges Lüdi. 2010. «Language Policy and Planning». En *The SAGE handbook of sociolinguistics*, editat per Ruth Wodak, Barbara Johnstone, i Paul Kerswill, 1st ed, 479-95. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Boix, Emili, i F. Xavier Vila. 1998. *Sociolingüística de la llengua catalana*. 1a. ed. Ariel lingüística. Barcelona: Editorial Ariel.
- Bourdieu, Pierre. 2002. «El mercado lingüístico». En *Sociología y cultura*, Grijalbo, México, 143-58.
- Bourdieu, Pierre, i Loïc J. D. Wacquant. 2008. *Una invitación a la sociología reflexiva*. 2a edició argentina, Revisada. Buenos Aires, Argentina: Siglo Veintiuno Editores.
- Bretxa, Vanessa, Natxo Sorolla, Joaquim Torres-Pla, Anna Torrijos, i F. Xavier Vila. 2019. *Els usos lingüístics als territoris de llengua catalana*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística.
<https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/27-btpl-usos-linguistics-territoris.pdf>.
- Calaforra, Guillem. 1999. «La sociolingüística segons Lluís V. Aracil». En *Paraules, idees i accions. Reflexions «sociològiques» per a lingüistes.*, 73-99. València/Barcelona: IIFV/Publicacions Abadía de Montserrat.
- Castelló Cogollos, Rafael. 2000. «“País Perplex” o “La ideologia valenciana”». En *País perplex*, 3. ed, 247-55. Valencia: Eliseu Climent Editor.
- Castelló-Cogollos, Rafael. 2002. «Economia dels intercanvis lingüístics al País Valencià». *Revista Catalana de Sociolingüística* 16:195–216.

- Castelló, Rafael, i Ferran Moya. 2021. *El mercat lingüístic valencià: de l'especulació i els seus efectes (1995-2015)*. Càtedra de Drets Lingüístics. Universitat de València.
- Hernández-Dobon, Francesc Jesús. 2016. *El tio Canya ha mort: notes sobre la mecànica sociolingüística del valencià*. Primera edició. Col·lecció Demos 9. València, Espanya: Fundació Nexe.
- Marqués, Josep-Vicent. 1974. *País perplex*. 1. ed. València: Eliseu Climent Editor.
- Ninyoles, Rafael Lluís. 2002. *Conflicte lingüístic valencià*. 2. ed. Quaderns 3 i 4 42. València: Climent.
- Pardines López, Susanna, i Nathalie Torres García. 2011. *La política lingüística al País Valencià: del conflicte a la gestió responsable*. Barcelona: Fundació Nexe.
- Rexach, Josep. 2023. «Una campanya promou de parlar solament en català durant 21 dies.», març de 2023, VilaWeb edició. <https://www.vilaweb.cat/noticies/una-campanya-promou-parlar-nomes-en-catala-durant-21-dies/>.
- Roche, Gerald. 2022. «The Necropolitics of Language Oppression». *Annual Review of Anthropology* 51 (1): 31-47. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-041420-102158>.
- Sebba, Mark. 2010. «Societal bilingualism». En *The SAGE handbook of sociolinguistics*, editat per Ruth Wodak, Barbara Johnstone, i Paul Kerswill, 1st ed, 445-59. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Torres García, Nathalie. 2022. «El requisit lingüístic i l'administració valenciana.» *Fundació Nexe* (blog). <https://fundacionexe.org/articles/el-requisit-linguistic-i-administracio-valenciana/>.
- Urla, Jacqueline. 2019. «Governmentality and Language». *Annual Review of Anthropology* 48 (1): 261-78. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102317-050258>.
- Weinreich, U. (1953): *Languages in Contact. Findings and Problems*. The Hague-Paris: Mouton. Trad. cat. (1996): *Llengües en contacte*. Alzira: Bromera.